

LÆRLINGEN

#METOO

&

LEDEREN

METODERAPPORT | SKUP 2024

Innsender:

Joakim Slettebak Wangen, Adresseavisen.

Takk til:

Lajla Ellingsen (gravesjef og reportasjeleder), Børge Sved (reportasjeleder), Jacob Storgaard Jensen og Ingrid Meisingset (design), Richard Sagen og Kim Nygård (foto), Anne Berit Fagernes, Annemona Grann og Kristine Foss (Norsk Presseforbund).

Kontaktperson:

Joakim Slettebak Wangen

joakim.slettebak.wangen@adresseavisen.no

Telefon: 92491996

Sentrale publiseringer:

Del 1: [Lærlingen](#), 9. april 2024

Del 2: [Lederen](#), 9. april 2024

Del 3: [Den ukjente e-posten](#), 9. april 2024

[- Noen bør rekke opp hånda og si at vi ikke har vært gode nok](#), 26. juni 2024

[Alle svarte nei på kravet. Det viste seg at oversikten ikke finnes](#), 5. november 2024

Til sammen har vi publisert 14 saker. Alle ligger i kronologisk rekkefølge i vedlagt publiseringsliste, med leseguide.

Øvrige vedlegg:

Vedlagt finner dere et vedtak fra en av de mange klagesakene vi var gjennom. Vedtaket dreier seg om hvorvidt en offentlig etat må videresende en henvendelse fra en journalist til personer etaten har taushetsplikt overfor. Jeg legger også ved en klage og et vedtak fra en klagesak der vi til slutt fikk innsyn i informasjon om et organinternt dokument. Dette skjedde samtidig som den store offentlighetsdebatten i 2023. Disse kan være nyttig lesing for andre som skal sende lignende innsynsbegjæringer.

Innhold

1	Bakgrunn.....	1
2	En annerledes metoo-sak.....	1
2.1	Slik startet arbeidet.....	2
2.2	Hypoteser om metoo og arbeidsmiljø	2
2.3	Hvordan en lekkasje hjalp oss med tidslinja	3
2.4	Vi starter jakten på bekymringsmeldingene	3
2.5	Fylkeskommunen avslører seg selv	4
2.6	Hva hadde skjedd med lærlingen?.....	4
2.6.1	Krangelen om brevet.....	4
2.6.2	En kilde lar seg overtale	5
2.7	Innsynsseier som skaper presedens	6
3	Vendepunktet – all in på metoo.....	6
3.1	Gult lys fra ledelsen.....	7
3.2	De andre kvinnene	8
3.3	Trikset å bruke en ekspert.....	8
3.4	Funnet av den skjulte e-posten	9
3.5	Forslaget vi var imot, og hvordan vi brukte det	10
3.5.1	Gjennombruddet – det fantes en bekymringsmelding	10
3.5.2	Offentlighetsdebatten som ble vår venn	10
3.5.3	Innsynsseier og en spesiell dato	10
3.6	Sitatsjekk i Stokmarknes	11
4	Imøtegåelsen	11
4.1	Da vi trodde at løpet var kjørt	12
4.2	Det første møtet	12
4.3	Enighet om identifisering	13
4.4	Hvordan få et svar når ingen vil svare	13
4.5	Fylkeskommunen og taushetsplikten	14
5	Design og utseende	14
6	Publisering.....	15
7	Oppfølgingen	16

7.1 Fullmakten.....	16
7.2 Skup-triks i praksis.....	16
8 Etikk.....	17
8.1 Identifisering og begrepsbruk.....	17
8.2 Hensyn til partene	17
8.3 Kildekritikk- og håndtering.....	18
9 Motstand	18
9.1 Kampene om innsyn	19
9.2 Mulig forsøk på påvirkning	19
9.3 Mistenkeliggjøring	19
9.4 Profesjonell hjelp	19
9.5 Motvillige kilder	19
10 Konsekvenser	20

Vedlegg:

Vedlegg 1: Publiseringsliste

Vedlegg 2: Opphevelse av vedtak om ikke å sende ut brev til lærlinger

Vedlegg 3: Klage på avslag om innsyn i dato(er)

Vedlegg 4: Opphevelse av vedtak som hindret oss innsyn i dato om notater

1 Bakgrunn

I mars 2022 fikk Adresseavisen et tips om Michelin-restauranten Fagn i Trondheim. Det skulle ha skjedd noe alvorlig etter et julebord for de ansatte. Stjernekokken som grunnla topprestauranten og en ung lærling var involvert, ifølge tipseren, og det dreide seg om en alvorlig metoo-hendelse. Etter omfattende kildearbeid, en årelang og intrikat innsynskamp, alternative metoder og mye motstand, kunne vi presentere en annerledes og unik metoo-sak. Aslaug, den unge lærlingen, står fram og forteller om hva hun ble utsatt for, fra sin egen leder, stjernekokken. Men også stjernekokken forteller sin versjon i sin fulle bredde.

Vi avdekket blant annet dette:

- Fagn startet en varslings sak der en lærling og hennes leder var involvert, men de informerte ikke de som har ansvar for lærlingene.
- Bedriften varslet derimot fylkeskommunen i en e-post at Aslaug slet psykisk, uten å si noe om varslings saken hun nettopp hadde gjennomgått. Ærendet med e-posten var i stedet å avslutte lærlingkontrakten på grunn av fravær.
- Fylkeskommunen, som fikk beskjed om at lærlingen slet tungt, foretok seg ikke noe.
- Altså: Lærlingen som ble utsatt for en alvorlig hendelse fra sin egen leder stjernekokken, ble sviktet av bedriften og fylkeskommunen og overlatt til seg selv.
- Våre undersøkelser avdekket at også før hendelsen med Aslaug hadde stjernekokken oppført seg ubehagelig mot kvinnelige ansatte. Ifølge en kilde fikk daglig leder vite at slik oppførsel fant sted.
- Hvert år sliter unge lærlinger landet over. Vi prøvde å finne ut hvor mange som går til fylkeskommunen for å få hjelp med sine utfordringer. Det kunne ingen svare på. Det viser seg at ingen av landets fylkeskommuner har oversikt.

Nå skal lærlingordningen undersøkes i en forvaltningsrevisjon. Flere av spørsmålene kontrollutvalget krever svar på, er direkte relatert til Fagn-dekningen. Nylig ble det klart at en viktig helsetjeneste endres for å inkludere lærlinger og lærekandidater. Det skjer etter Adresseavisens journalistikk om Fagn og om lærlingers helsetilbud.

2 En annerledes metoo-sak

Selv om det er laget journalistikk om metoo i Norge, er det langt mellom sakene. Alyssa Milano startet metoo-bevegelsen med en tweet i 2017, etter New York Times' opprulling av Harvey Weinstein-saken og seksuell trakassering i filmbransjen. Siden da har dekningen her til lands gjerne vært forbeholdt politikk, næringsliv og Forsvaret. Saken om Trond Giske er den klart mest profilerte. Tidligere Unge Høyre-leder Kristian Tønning Riise og Ulf Leirstein (Frp) er andre eksempler. En nylig sak der politikk og næringsliv møtes, er DN's artikler om Osvald Bjelland. Ofte avvises anklagene blankt, som i DN's første Giske-sak, eller det kommer et kort svar på e-post, som i Aftenpostens innledende sak om Tønning Riise.

Som de fleste revolusjoner, har også metoo fått et tilbakeslag. I starten var det en øyeåpner når det gjelder hvordan maktpersoner kan utnytte sin stilling. Senere har vi sett at

underordnede som varsler, er blitt utsatt for hets, mens maktpersoner har fått egne heiagjenger. Metoo er blitt polarisert. Det er også et område det er svært vanskelig å lage journalistikk på, fordi det som eventuelt har skjedd, er ekstremt vanskelig å dokumentere – ofte ord mot ord. Å lage sak, er å rette sterke beskyldninger mot enkeltpersoner. Også ofrene risikerer å bli hengt ut i sosiale medier. Terskelen er høy for virkelig å gå inn i materien. Ikke fordi det ikke er et alvorlig samfunnsproblem, men fordi det skal svært mye til å komme til et punkt der noe er mulig å publisere. Likevel: Kunne vi la et så alvorlig tips ligge?

Dette omhandlet en av Trondheims mest innflytelsesrike personer, på sitt område. Historien var unik – en restaurant startet av en ung og ambisiøs kompisgjeng, ledet an av et supertalent fra Fosen. Etter åpningen i 2017 tok det kun halvannet år før de fikk Michelin-stjerne. Da tok det virkelig av, også for stjernekokken. Fra før var han et kjent navn i bransjen, også utenfor landets grenser, og en stor profil i Trøndelag. Nå ble han frontfigur for en matregion med utmerkelser i verdens viktigste matguide.

Vi bestemte oss for å gjøre et forsøk.

2.1 Slik startet arbeidet

Jeg og kollega Anne Berit Fagernes ble satt til å jobbe med saken i slutten av mars 2022, etter at vi fikk tipset. Først etablerte vi et kildeforhold til tipseren. Vedkommende hadde andrehåndskunnskap om det som skulle ha skjedd: Fagns stjernekokk, gründer og leder hadde vært seksuelt pågående mot en lærling etter et julebord i desember 2021, og bedriften hadde knapt gjort noe for å hjelpe lærlingen i etterkant. Dette var noe mange i Trondheims restaurantbransje visste om, ifølge tipseren.

Vi måtte finne noen som hadde deltatt på julebordet. Samtidig måtte vi trå varsomt for ikke å bli en del av ryktespredningen. Først snakket vi kun med personer tipseren mente kunne vite noe. Vi ble enige om hvordan vi innledet samtalen. Vi gikk ikke direkte inn på tipset, men sa at vi undersøkte et tips om arbeidsmiljøet ved Fagn. Hvis vi fikk inntrykk av at kilden visste noe, ga vi nok informasjon til at vedkommende kunne skjønne hva det dreide seg om.

Vi kom i kontakt med personer som var villige til å dele det de hadde hørt, men ikke mer enn det. Tilbakemeldingene var at bransjen var liten, at alle kjente alle, og at det å stille opp i en sak kunne få konsekvenser for framtidige arbeidsmuligheter. Det var imidlertid én person som kanskje kunne bidra. Det viste seg at vedkommende hadde deltatt på julebordet.

2.2 Hypoteser om metoo og arbeidsmiljø

Etter flere samtaler som strakte seg over uker, sa personen ja til å være med, under visse forutsetninger. Vedkommende ville snakke anonymt, hvis flere bidro i saken. Flere kilder var naturlig nok en forutsetning for oss også, både for å få bekreftet det kilden fortalte oss, og for å styrke kredibiliteten til lærlingen, som vi ennå ikke hadde snakket med. Vi visste lite om henne, og ønsket å være godt forberedt før første kontakt. Flere advarte oss mot å kontakte henne, de mente at det ikke ville være bra for henne, så vi holdt litt igjen og jobbet videre med å finne ut hva som hadde skjedd.

Kilden fortalte detaljert om hva som hadde skjedd på julebordet, både hjemme hos stjernekokken og på byen etterpå. Kilden hadde også kunnskap om andre kritikkverdige forhold ved Fagn. Vedkommende hadde i tillegg hørt at andre enn lærlingen hadde hatt ubehagelige opplevelser med kokken tidligere, men visste ikke hvem dette var. Vi hadde hørt dette fra flere andre i det innledende arbeidet, men så langt hadde vi ikke noe håndfast.

Våren 2022 kom vi i kontakt med en annen kilde som skulle bli viktig for arbeidet. Kilden kunne fortelle om livet på Fagn både før og etter metoo-hendelsen. Vedkommende mente også å vite noe vi hadde hørt før, nemlig at det var sendt bekymringsmeldinger om forhold ved restauranten til Trøndelag fylkeskommune.

Basert på det vi hadde fått vite fra alle vi hadde snakket med, laget vi hypoteser:

- Det hadde skjedd en alvorlig metoo-hendelse mellom Fagns leder og en lærling
- Bedriftens håndtering bar preg av å beskytte lederen, mer enn å ivareta lærlingen
- Flere kvinner hadde hatt ubehagelige opplevelser med lederen
- Det var sendt bekymringsmeldinger til fylkeskommunen om Fagn
- Arbeidsmiljø og lange dager førte til sykmeldinger og hyppige utskiftninger

I tillegg stilte vi oss det viktige spørsmålet: Hvordan fungerer systemet rundt lærlinger som kommer i vanskelige situasjoner på en arbeidsplass?

2.3 Hvordan en lekkasje hjalp oss med tidslinja

Med hjelp fra kilder og offentlig informasjon, laget vi en tidslinje over viktige hendelser og personer. Den var under konstant utvikling, og vi fikk et gjennombrudd da vi lyktes med å få ut en lekkasje fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret), som ikke var anonymisert (søker man innsyn, får man antall ansatte og tidspunkt, ikke navn – vi trengte navnene). Vi satt altså med en liste over alle som hadde kommet og gått i små og store stillinger siden Fagn ble grunnlagt sommeren 2017. Den ble et unikt verktøy, da vi fikk en oversikt over potensielle kilder og kunne sjekke viktige datoer opp mot lista. Den viste også at svært mange hadde vært innom Fagn – det betydde mange å kontakte, på varsomt vis.

2.4 Vi starter jakten på bekymringsmeldingene

Vi la ulike løp for å teste hypotesene våre. Med samme framgangsmåte som da vi sjekket ut tipset, oppsøkte vi kilder som belyste hvordan det var å jobbe ved Michelin-restauranten. Vi fikk innsyn i tilsynsrapporter fra Arbeidstilsynet, og sammen med lista fra Aa-registeret var vi i ferd med å bygge en sak om arbeidsmiljøet, der metoo-hendelsen var en del av bildet.

De påståtte bekymringsmeldingene krevde at vi startet en innsynsprosess. 23. mai 2022 ba vi om innsyn i bekymringsmeldinger knyttet til Fagn fra 2020. Vi ba også om innsyn i eventuell kommunikasjon knyttet til bekymringsmeldingene. 25. mai ble innsynskravet avslått: «De eneste saksdokumentene fylkeskommunen er i besittelse av er organinterne dokumenter.» Klagen ble også avslått. Fylkeskommunen svarte at de ikke hadde mottatt noen skriftlige bekymringsmeldinger. De skrev imidlertid at det fantes organinterne dokumenter, nemlig saksbehandlerens notater ment til støtte i oppfølging av lærebedriftene og deres lærlinger.

Vi bet oss merke i fylkeskommunens presisering av at de ikke hadde fått skriftlige bekymringsmeldinger. Det gjorde også Statsforvalteren, som behandlet klagen:

«Det sies ikke noe om fylkeskommunen kan ha mottatt muntlige meldinger fra bedriften. Hvis det skulle være tilfellet, kan det være opprettet dokumenter der meldingen er gjengitt.»

Statsforvalteren landet uansett på at interne dokumenter kunne unntas offentligheten. Da la vi en ny strategi: hvis det fantes interne dokumenter, kunne de ha et saksomslag. Eventuelt måtte de få det hvis vi ba om en oversikt.

2.5 Fylkeskommunen avslører seg selv

14. juni sendte jeg et nytt innsynskrav og ba om saksomslaget til fylkeskommunens dokumenter om Fagn. Håpet var at titlene i saksomslaget kunne si noe om hvorvidt det forelå bekymringsmeldinger. Fylkeskommunen avsto kravet, og begrunnet det med at det ikke eksisterte noe saksomslag. Vi klaget, og da kom følgende fram: «Det vises til vedtak av 07.06.22 fra Statsforvalteren knyttet til tidligere innsynskrav i «bekymringsmeldinger knyttet til restaurant Fagn fra 2020 fram til i dag». Det er i etterkant av dette anmodet fra Adresseavisens side om innsyn i saksomslag/innholdsfortegnelse i samme sak.»

Dette var interessant. Jeg hadde kun bedt om saksomslaget til dokumenter som hadde noe med oppfølging av Fagn å gjøre. Fylkeskommunen selv satte det i sammenheng med vårt tidligere krav om innsyn i bekymringsmeldinger. Avslørte de at det faktisk fantes noe? De hevdet uansett at de ikke hadde noe dokument som kunne karakteriseres som et saksomslag.

Klagen endte hos Statsforvalteren. Jeg påpekte at siden interne notater regnes som dokumenter, burde de ha navn eller titler. Like før sommerferien 2022 kom svaret. Statsforvalteren fant det troverdig at det ikke eksisterer noe som kan karakteriseres som saksomslag, og «dermed må krav på innsyn i dette selvsagt avvises.»

Dette var imidlertid bare starten. Ett år og tre måneder etter det første innsynskravet, fikk vi vite at det fantes et notat. Og at det ble journalinnført på en spesiell dato. Mer om det senere.

2.6 Hva hadde skjedd med lærlingen?

Før sommeren 2022 ble det bestemt at jeg skulle fortsette som eneste journalist på saken.

For å kunne dokumentere en av våre viktigste hypoteser, var vi avhengige av å få tak i hovedpersonen selv: Lærlingen. Verken tipseren eller andre tidlige kilder ville sette oss i kontakt med henne, til tross for at de ville belyse saken. Akkurat dette satt langt inne for folk, og jeg ville ikke presse kilder for mye, i fare for å støte dem fra meg. Etter ferien satte vi derfor i gang et alternativt løp for å finne lærlingen. Kilder fortalte at hun hadde byttet lærested etter metoo-hendelsen. Dette kunne være veien inn.

2.6.1 Krangelen om brevet

I stedet for at vi kontaktet henne, la vi en strategi for hvordan lærlingen kunne komme til oss. Hvis hun hadde byttet lærebedrift, måtte lærekontrakten ha blitt hevet. Jeg sendte et innsynskrav til fylkeskommunen og ba om antall hevede lærekontrakter i kokk- og

servitørfaget i 2021/2022. Statistikken i seg selv kunne uansett bli en oppfølger i et mulig sakskompleks, og vi kunne få flere historier om lærlingenes arbeidsforhold.

5. september 2022, én uke senere, ble kravet innvilget. Totalt 42 hadde fått hevet kontraktene sine i perioden. 27 var etter lærlingens eller lære kandidatens ønske. Samme dag ba jeg fylkeskommunen sende et brev til samtlige 42, vedlagt min kontaktinfo og en beskrivelse av at jeg ville undersøke lærlingenes forhold i Trøndelag. Slik kunne de selv ta stilling til om de ville snakke med meg. Offentlighetslovens § 13 er tydelig på at det er en mulighet, men vi fikk avslag. De mente at de ikke var forpliktet til å sende en slik henvendelse. Også klagen ble avvist. Vi ba dem sende saken til statsforvalteren, men innså samtidig at dette ville ta tid.

2.6.2 En kilde lar seg overtale

Vi hadde kommet et stykke utpå høsten. Skulle vi jobbe videre, måtte vi snakke med Aslaug. Selv om omgivelsene rundt henne hadde reagert sterkt, visste vi ennå ikke hva hennes opplevelse hadde vært. En kilde sa til slutt ja til å hjelpe oss. Jeg hadde snakket med kilden over tid, og vedkommende hadde fått tillit til at vi ville ivareta lærlingen på en god måte.

17. oktober snakket Aslaug og jeg på telefon for første gang. Hun var ikke avvisende, men det satt fortsatt langt inne å møte journalister. To uker senere fikk vi til det første møtet på Adressahuset. Det ble planlagt grundig. Vi var bevisste på at jeg ikke skulle være alene i et slikt avgjørende møte. Vi ba også Aslaug ta med seg noen hun stolte på, som støtte. Poenget var å lage så trygge rammer som mulig. At gravesjefen var med, ga et signal til Aslaug og vennen om at dette var en sak avisa tok seriøst. Det kunne også komme spørsmål fra dem som det ville være enklere for gravesjefen å svare på. Rent menneskelig kan det være klokt å være flere. Generelt er det å anbefale at man i et avgjørende første møte med sårbare kilder, ikke er alene. Også rett og slett for å vurdere kildene og situasjonen - og dermed saken.

Vi oppfattet at vi lyktes med å ivareta dem slik vi ønsket. Da Aslaug fortalte om julebordet og det som hadde skjedd, forsto vi at dette var mer alvorlig enn våre tidlige hypoteser. Vi sa hvordan vi så på saken, at vi ut fra det hun fortalte, ønsket å fortelle om det hun var utsatt for, og ikke minst vise hvordan Fagn og fylkeskommunen hadde håndtert saken. Hvis halvparten av det hun fortalte stemte, var dette en sak hvor det ikke bare hadde skjedd et overtramp i et skjevt maktforhold, men også hvor bedrift og system hadde sviktet en ung og sårbar person.

Det viste seg nemlig at tipset i stor grad stemte overens med det Aslaug kunne fortelle. Etter julebordet dro Fagn-gjengen til utestedet Bar Circus i Trondheim sentrum, fortalte Aslaug. De drakk store mengder alkohol, og hun beskrev seksuelt pågående oppmerksomhet fra stjernekokken. Noen dager etter hendelsen var hun i møte med Rune Moe, daglig leder ved Fagn, hvor hun fortalte alt. Moe ba henne skrive i detalj hva som hadde skjedd og sende det på e-post til ham, fortalte Aslaug. I møtet med oss viste hun fram både SMS-er om møtet og selve e-posten der hun i detalj forteller om hendelsen. I en av meldingene fortalte Moe at det var opprettet en varslingssak, noe som ble svært viktig for vår dokumentasjon.

Moe ba henne også om å stille i et forsoningsmøte som hun egentlig ikke ville delta i. Hun tok med moren sin, som fløy ned fra Stokmarknes hvor Aslaug kommer fra. Det var et kort møte, der stjernekokken beklaget og sa at han trakk seg fra Fagn. Etterpå fikk hun nummeret

til bedriftshelsetjenesten, og det var det, fortalte hun. Aslaug beskrev oppfølgingen som dårlig. Hun var nedbrutt, og kort tid etter møtet sluttet hun å dra på jobb. I flere uker isolerte hun seg på hybelen, uten at noen fra bedriften kom for å sjekke hvordan det gikk. Vi spurte om det virkelig var sånn at ingen tok kontakt. Jo, Rune Moe hadde ringt, men hun var for nedbrutt til å ta telefonen. Vi stilte oss selv spørsmålet om hva arbeidsgiveren vår hadde gjort hvis en av oss plutselig sluttet å komme på jobb og ikke svarte på telefonen. Denne delen av historien ble særlig viktig å komme til bunns i. I tillegg fortalte Aslaug at fylkeskommunen ikke kontaktet henne etterpå, selv om hun antok at de måtte ha blitt varslet av noen, all den tid så mange i restaurantmiljøet visste, eller hadde hørt rykter, om hendelsen.

Målet ble å kunne dokumentere alt dette. Men like viktig som at vi fikk informasjonen vi hadde håpet på, var det at Aslaug og vennen forsto hva en slik sak kunne innebære av belastning. Undersøkelsen ville ta lang tid. Hun måtte være innstilt på å dele sensitiv informasjon med oss, på sosiale medier, e-post, alt hun hadde. Vi måtte kontakte personer hun kjente og stille vanskelige og detaljerte spørsmål. Vi måtte kontakte fylkeskommunen og Fagn. Han som hadde gjort dette mot henne, måtte få se hva hun hadde fortalt, og svare. Og likevel kunne vi slett ikke garantere at vi noen gang kom dit at saken kunne publiseres. Vi forklarte så godt vi kunne. Samtidig er det lett å forstå at alt dette var vanskelig å ta inn. Selv for medievante folk ville det vært utfordrende. Vi forsikret derfor at vi ville holde tett kontakt, og informere om de viktige stegene vi gjorde. At hun ville få godkjenne sine bidrag og vite hvordan en eventuell publisering ville bli. For oss var det også åpenbart at budskapet måtte gjentas i det som skulle bli et langvarig og tett kildeforhold. I slutten av november, halvannen måned etter, hadde vi møttes flere ganger. Aslaug sa da ja til å stå fram i en sak. I desember 2022 tok vi de første bildene av henne på brygga utenfor Adressahuset.

2.7 Innsynsseier som skaper presedens

Noen dager etter det første møtet med Aslaug, kom det e-post fra Statsforvalteren. Vi hadde fått medhold i klagen, men fylkeskommunen nektet fortsatt å sende brevet til lærlingene. Etter en ny runde med e-poster, der jeg forklarte hva de pliktet å gjøre, ble brevet sendt. Vi fikk navnet på to lærlinger, begge med interessante historier, men som ikke passet inn i saken. Vi hadde uansett fått tak i Aslaug. Nå hadde vi også vunnet en innsynskamp som kan være til hjelp hvis noen i framtiden vil prøve en lignende strategi opp mot en offentlig etat.

3 Vendepunktet – all in på metoo

At Aslaug fortalte åpent og hadde viktig dokumentasjon for vår viktigste hypotese, var et vendepunkt i seg selv. Men like før jula 2022 skjedde det noe annet som gjorde at vi la vekk en mulig sak om arbeidsmiljøet og konsentrerte alt videre arbeid på metoo-saken.

Vi hadde lenge hørt rykter om at flere kvinner hadde hatt ubehagelige opplevelser med stjernekokken. Skulle Aslaugs historie fortelles, ville det styrke sakens troverdighet at dette også kom fram. Kunne vi påvise et mønster?

Gjennom langvarig og møysommelig kildearbeid fikk jeg i desember vite om to kvinner som tidligere hadde jobbet ved Fagn. Begge kunne visstnok fortelle om metoo-opplevelser. Av

hensyn til kildevernet kan jeg ikke si hvordan det gikk til, men i januar 2023 hadde jeg opprettet kontakt med begge, ikke i fellesskap, men hver for seg.

3.1 Gult lys fra ledelsen

Kvinnene var langt fra om bord som kilder, men saken hadde tatt en ny vending. Vi la fram det vi hadde så langt for sjefredaktør Kirsti Husby og nyhetsredaktør Erlend Hansen Juvik.

Redaktørene var langt fra overbeviste om at dette kunne bli en publiserbar sak. Bortsett fra sakene om Trond Giske, folkevalgt politiker og tidligere statsråd, hadde ikke avisen gjort noe som lignet på dette før. Fagn-lederen var verken folkevalgt eller rikskjendis, men han var en stor profil i Trøndelag som hadde søkt oppmerksomhet. Ikke minst var han et forbilde, en anerkjent og Michelin-belønnet kokk, med makt over lærlinger og andre unge ansatte.

Redaktørene var enige i at det var et berettiget informasjonsbehov, og vi fikk grønt lys for å fortsette, under tvil. Det store dilemmaet, som økte redaktørenes skepsis, var identifisering. Riktignok har Trondheim blitt en matby av internasjonal klasse. Likevel er det et begrenset antall aktører i byen som er på Fagn-gründerens nivå. Hvis det ikke gikk fram hvor spesiell status han hadde som forbilde, mentor og stjerne, ville selve metoo-aspektet bli vanskelig å forklare leseren. Dette var ikke snakk om en ordinær kjøkkensjef. Samtidig kunne vi ikke kaste mistanke på de få andre det kunne være. I praksis ville vi måtte identifisere. Og da var det helt avgjørende for oss å få ham i tale, ikke som en kort e-postuttalelse, men på skikkelig vis. Vi ønsket stjernekokkens versjon – i sin fulle bredde. Vi forsto at vår beste sjanse for å kunne fortelle Aslaugs historie, var å bruke hans rett til samtidig imøtegåelse som vår metode. Men hvordan kunne vi komme i posisjon til å få til det?

1. Vi måtte dokumentere Aslaug-historien i minste detalj via muntlige kilder og mulige skriftlige.
2. Vi måtte dokumentere andre mulige problematiske historier.
3. Selv om alt dette ikke var på plass, ønsket vi så tidlig som mulig å opprette kontakt med stjernekokken. Hans rett til samtidig imøtegåelse var helt avgjørende research for oss. Det var vår mulighet til å få vite mest mulig og forstå mer, og samtidig få til en dialog slik at også hans rettigheter kunne ivaretas på best mulig måte. Vi måtte sette alt inn på å komme i posisjon til å forklare ham på mest mulig pedagogisk måte at imøtegåelse er en reell rett han har, og at han gjennom dette kunne få en sjanse til å reflektere rundt egen rolle – noe som kunne bli betydningsfullt for flere.

I stedet for å grave oss ned, så vi muligheten for å kunne lage en annerledes metoo-sak, en sak som kunne gjøre en større forskjell. Vår tanke var at hvis vi faktisk klarte å vise fram «den andre historien» i en metoo-sak, kunne vi oppnå en større forståelse og større refleksjon – ikke bare fra de som identifiserte seg med den utsatte lærlingen, men også de som følte seg nærmere lederen – og arbeidsgiveren. I beste fall kunne vi oppnå at innsikt i et større bilde blir mindre polariserende, at det vil øke forståelsen og empatien - også med offeret - og kanskje kunne det på den måten gjøre det lettere for noen å innse egen rolle i slike saker?

Vi forsto at prosessen med imøtegåelse måtte håndteres på forsiktig vis, gjennomtenkt, tydelig – og vi måtte ta den tida som var nødvendig. Fra nå av var vår tydeligste ambisjon i prosjektet at vi måtte lykkes med dette.

Men prosessen med imøtegåelse startet ikke spesielt bra.

3.2 De andre kvinnene

Først jobbet jeg videre med å dokumentere mønsteret. I løpet av kildearbeidet som nå hadde pågått i ett år, hadde jeg fått vite om flere mulige metoo-historier. Gjennom hele 2023 jobbet jeg systematisk med kilder, og til slutt sto vi igjen med flere kvinner som fortalte om metoo-relaterte opplevelser med stjernekokken. Modus operandi viste seg å være å sende upassende bilder og meldinger på Snapchat. Selv om det de fortalte var mindre alvorlig enn Aslaugs opplevelser, ble det veldig viktig for saken at vi kunne dokumentere også disse historiene. Det var ikke like viktig å ha med hver enkelt og alle detaljer i selve publiseringen, men for vår research, og for Aslaugs historie og kredibilitet, var det avgjørende. Metoden vi brukte var å spørre om de hadde fortalt om opplevelsene til andre, da det skjedde. Jeg oppsøkte disse personene, og de kunne bekrefte at det jeg fikk fortalt stemte. Jeg ba også om dokumentasjon, men Snapchat-bildene vistest ikke i mer enn noen sekunder, og det var ingen som hadde tatt skjermdumper. Jeg fikk imidlertid se eksempler på dialog som støttet opp under påstandene.

To av kvinnene var de to tidligere Fagn-ansatte jeg fikk vite om før jula 2022. De ville fortelle, men det skulle ta lang tid før begge sa seg villige til å stille i saken. Historiene lignet på hverandre: de fortalte om upassende bilder og invitasjoner fra stjernekokken som de ikke hadde bedt om. Jeg spurte om de visste om flere kvinner på Fagn, men det gjorde de ikke. Ingenting tydet på at kvinnene visste om hverandres opplevelser. De hadde heller ikke jobbet på Fagn samtidig, viste Aa-lista. De ble oppsøkt av meg, ikke omvendt, og selv om jeg kom i kontakt med dem i samme periode, var det ingenting som tilsa at de visste at den andre også bidro i saken. De hadde imidlertid én ting til felles: begge hadde fortalt Jeanette Johansen om opplevelsene. Johansen hadde tidligere vært bookingsjef på Fagn. Jeg tok kontakt, og hun bekreftet at kvinnene hadde kommet til henne, uavhengig av hverandre. Hun fortalte at hun sa fra til Fagns daglige leder, Rune Moe, om at kvinnelige ansatte hadde hatt slike opplevelser, uten at det dreide seg om noe formelt varsel. Dette ville hun si åpent på trykk.

Hypotesen om andre metoo-hendelser kunne bekreftes, og vi fikk vite at Rune Moe hadde kunnskap om slik oppførsel før det som skjedde med Aslaug. Fortsatt var vi langt unna en imøtegåelsesprosess. Vi manglet svar på hva Fagn hadde gjort for å hjelpe lærlingen i en sårbar situasjon, og det var uvisst om fylkeskommunen faktisk hadde fått vite om hendelsen. Hypotesen om mulige bekymringsmeldinger hadde vi heller ikke kommet til bunns i.

3.3 Trikset å bruke en ekspert

Vi trengte å vite hvordan fylkeskommunen håndterer utfordrende saker med lærlinger, og hva de gjør når de mottar bekymringsmeldinger og varsler. Vi mistenkte allerede at de hadde fått bekymringsmeldinger om Fagn, men fylkeskommunen hadde avkreftet at de hadde fått noe skriftlig. De bekreftet imidlertid at det fantes organinterne notater.

For å lære om de interne prosessene, ringte jeg en saksbehandler i en annen fylkeskommune. Hun var behjelpelig, og fortalte om rutinene ved bekymringsmeldinger og at de skal journalføres, uansett om de kommer skriftlig eller muntlig. Hun forklarte at notatene skal lagres i lærlingens egen mappe, hvor alle dokumenter fylkeskommunen har lagret om lærlingen skal ligge. På denne måten fikk jeg via en ekstern vite hvordan Trøndelag fylkeskommune opererer internt, fra noen som ikke hadde motiv for å gjøre ting vanskelig for meg eller risikere spørsmål jeg ikke kunne svare på.

Jeg hadde ikke hørt om dette med lærlingemappa før, til tross for at jeg hadde snakket flere ganger med Aslaug og med andre som tidligere hadde vært lærlinger. Den eksterne saksbehandleren hadde også fortalt at Elev- og lærlingombudet ofte ble involvert i vanskelige saker, og at ombudet kunne bistå lærlinger med å få innsyn i egen mappe.

3.4 Funnet av den skjulte e-posten

Aslaug visste ikke at alle lærlinger har en egen mappe. På oppfordring fra oss, ville hun be om innsyn. Hun ringte til Elev- og lærlingombudet i Trøndelag og ba om råd til hvordan hun skulle gå fram. De bisto gjerne, men sa at det enkleste var å ringe direkte til seksjon for fagopplæring. Innsyn skulle hun få automatisk. Dokumentene handlet jo om henne.

Aslaug ringte, forklarte hvem hun var, og ba om å få mappa i posten. Det viste seg at det slett ikke var noen automatikk i det. Samtalen varte i flere minutter, og personen Aslaug snakket med stilte flere spørsmål om hvorfor hun ville ha mappa. Vedkommende spurte også om det var noen andre enn Aslaug som ville vite hva som lå i den. Vi fryktet at lærlingen skulle bli nervøs og ikke tørre å fullføre, men motviljen virket å ha motsatt effekt. Samtalen ble avsluttet med at mappa skulle sendes i posten.

Flere uker gikk, og mappa dukket ikke opp. Så ble det ferie, og da vi tok opp kontakten igjen etter sommeren, ba jeg Aslaug etterlyse den. I oktober 2023 fikk hun vite at den faktisk ble sendt kort tid etter telefonsamtalen, men digitalt via Digipost. Vi hadde hatt noen viktige gjennombrudd og vunnet en innbitt innsynskamp allerede, men nå fikk vi vår største Eureka-opplevelse. I mappa var det nemlig en e-post fra Rune Moe til fylkeskommunen. Aslaug hadde aldri sett e-posten før, og var minst like overrasket som oss. E-posten var datert 7. april 2022, en drøy måned etter forsoningsmøtet mellom Aslaug og stjernekokken. Moe startet med å vise til en telefonsamtale han hadde hatt med saksbehandleren. Verken varslingsaken eller metoo-hendelsen var nevnt, men Moe kunne fortelle at Aslaug ikke hadde vært på jobb på flere uker, at hun ikke svarte på telefonen, og at kollegaer var bekymret. Årsaken til fraværet kunne være at hun slet psykisk relatert til barndommen, skrev Moe.

Da e-posten ble sendt, lå Aslaug isolert på hybelen, slik hun hadde fortalt da vi først møtte henne. Overfor oss var Aslaug veldig tydelig på at metoo-hendelsen og problemer knyttet til den var grunnen til at hun sluttet å komme på jobb. Hun sa at bedriften uten tvil var klar over at det var den virkelige årsaken. Derfor kom det som et sjokk da hun, halvannet år etterpå, fikk se hvordan bedriften forklarte fraværet hennes.

Fylkeskommunen fikk vite at en av deres lærlinger hadde sluttet å komme på jobb, og til tross for at varslingsaken ikke var nevnt, fikk de altså vite at lærlingen hadde svært store

problemer. At dette var en bekymringsmelding når det gjaldt Aslaugs tilstand, er åpenbart. Men e-posten var ikke lagret som det i mappa. I stedet hadde den tittelen «Pause lærekontrakt». Ingenting i mappa tydet på at e-posten ble fulgt opp, ut over et digitalt brev hvor Aslaug sto på kopi og der fylkeskommunen ba henne ta kontakt.

Nå hadde vi dokumentasjon som tydet på at oppfølgingen av Aslaug i beste fall var mangelfull. Og at det fantes en melding som uttrykte sterk bekymring.

3.5 Forslaget vi var imot, og hvordan vi brukte det

Vi fikk som kjent ikke innsyn i saksomslaget til fylkeskommunens notater om Fagn. Etter det ble innsynsarbeidet satt i bero, men våren 2023 skjedde det to ting som skulle gjenopplive jakten på bekymringsmeldingene.

3.5.1 Gjennombruddet – det fantes en bekymringsmelding

Av hensyn til kildevernet kan jeg ikke gå i detalj, men jeg fikk vite med sikkerhet at fylkeskommunen hadde blitt varslet muntlig om en hendelse ved Fagn. Hendelsen hadde ikke noe med Aslaug å gjøre, men metoo-hendelsen kunne ha blitt nevnt i samme samtale. Gjennom kildearbeidet fikk jeg bekreftet at fylkeskommunen hadde mottatt minst én muntlig henvendelse som måtte karakteriseres som en bekymringsmelding.

3.5.2 Offentlighetsdebatten som ble vår venn

Det andre som hadde skjedd, var at pressen og det offentlige Norge var midt i en viktig debatt. Regjeringen ville innføre et tillegg til offentlighetsloven som skulle gjøre det klart at ikke bare organinterne dokumenter, men også journalinnføringer som gjelder disse, kunne unntas fra offentlighet. Regjeringen foreslo også at organer kunne «journalføre organinterne dokumenter uten at opplysninger om disse dokumentene publiseres i den offentlige journalen som er tilgjengelig på nettet gjennom eInnsyn eller på annen måte.»

31. mars la regjeringen forslaget ut på høring. Det kom inn over 3400 svar. Svært mange, deriblant Trondheim kommune, var imot forslaget. Trøndelag fylkeskommune sendte ikke inn høringssvar, men det er grunn til å tro at også de fikk med seg debatten.

3.5.3 Innsynsseier og en spesiell dato

Vi la en plan der vi skulle bruke kunnskapen om de muntlige bekymringsmeldingene og selve offentlighetsdebatten, i innsynsarbeidet. Målet var få bekreftet at det fantes én eller flere bekymringsmeldinger. Strategien var å be om innsyn litt etter litt.

26. mai sendte jeg innsynsbejæringen. Jeg forklarte at jeg kjente til at det var kommet muntlige henvendelser om Fagn som ble betegnet som bekymringsmeldinger. Jeg ba om innsyn i datoene for oppføringene av notater knyttet til disse. Fylkeskommunen var av den oppfatning at innsyn i datoen for interne notater ble avgjort i klagesaken i 2022, og avslo.

Nå ba vi om bistand fra Kristine Foss, jurist i Presseforbundet. Hun hadde oversikt over relevante avgjørelser fra Sivilombudet, og var selvsagt oppdatert på den høyaktuelle høringen. I klagen viste vi til høringsnotatet om forslaget som kunne innskrenke våre innsynsmuligheter, og brukte det for å få nettopp det vi ba om. Høringsnotatet presiserte

nemlig hva som var gjeldende rett. Klagen ble avslått og sendt videre, men da fikk vi medhold av Statsforvalteren, som mente at det vi ba om måtte behandles som et nytt innsynskrav. Saken ble dermed sendt tilbake for ny behandling. Ikke overraskende ble innsynskravet avslått på ny. Vi klaget med samme argumentasjon som tidligere, og denne gangen opphevet Statsforvalteren vedtaket grunnet mangler ved begrunnelsen. Før saken rakk å behandles på nytt, kontaktet vi Foss igjen. Hun foreslo innspill vi kunne sende til fylkeskommunen, for å hjelpe dem med å forstå hvorfor det var riktig at vi fikk vite datoen.

22. september fikk vi svar. Etter en ny vurdering ga fylkeskommunen innsyn i datoen for journalinnføringen av sine organinterne dokumenter i saken. Datoen var 25.05.22.

Til tider var det langt mellom oppturene, men nå fikk vi plutselig enda en Eureka-opplevelse. Det kan være tilfeldig, men dokumentene ble altså journalinnført samme dag som vi fikk avslag på vårt aller første innsynskrav om bekymringsmeldinger. Det ga oss en ny hypotese:

- Fylkeskommunen hadde fått bekymringsmelding(er) som ikke var journalinnført.

25. mai 2022 var ikke den eneste spesielle datoen. To dager før vi fikk innsyn, skroter regjeringen sitt eget offentlighetsforslag. Med alt som foregikk, følte innsynet som en stor seier. Presseforbundet hadde bedt om de gode eksemplene da prosessen foregikk, og vår sak kan refereres til neste gang en journalist ber om innsyn i en lignende sak.

Etter dette ble det en smal sak å få vite tittelen på det organinterne dokumentet, men det sa oss dessverre lite. «Notat etter oppfølgingsmøte» kunne handle om så mangt. Vi fikk avslag på innsyn i selve notatet, og fikk heller ikke vite når bekymringsmeldingen(e) det handlet om, kom inn. Gjennom lærlingemappa hadde vi fått alt fylkeskommunen skulle ha lagret om Aslaug, deriblant det vi mente var en bekymringsmelding fra Rune Moe, selv om han ikke kalte e-posten det selv. Vi hadde dermed nok til å sette i gang med imøtegåelsesprosessen.

3.6 Sitatsjekk i Stokmarknes

I september 2023 dro fotograf Richard Sagen og jeg til Stokmarknes, hvor Aslaug hadde flyttet hjem til moren. Vi ønsket å ta nye bilder, og tok samtidig sitatsjekken. Etter en så langvarig periode med flere intervjuer, møter, meldinger og telefonsamtaler, var det betryggende å kunne sette seg ned og gå gjennom teksten, hvor også moren var sitert.

Vi forklarte også hvordan vi ville omtale Aslaug, som ville stå fram med fullt navn og bilde. Vi brukte bilder av henne, men valgte å ikke skrive etternavnet. Vi ville minske belastningen, også for henne, ved at søk på det fulle navnet ikke leder direkte til artiklene. Googler du Aslaug og Fagn, finner du også ut hennes fulle navn. Det var fortsatt langt igjen til publisering, noe vi forklarte, men det var viktig å få landet delen som omhandlet Aslaug.

4 Imøtegåelsen

Nå kunne vi ikke vente lenger. 23. oktober 2023 tok jeg kontakt med lederen. Vi hadde snakket sammen flere ganger tidligere, men da til langt hyggeligere nyhetssaker. Det er vanskelig å forestille seg hvor brutal en slik henvendelse må oppleves for den angrepne part.

Belastningen kan ikke sammenlignes, men det er ingen tvil om at dette er noe av det vanskeligste jeg gjør. Vi hadde planlagt denne telefonen grundig. Jeg prøver å gå inn i slike samtaler ganske rett på sak, men med respekt og forståelse. Personlig synes jeg det er greit å ha et manus å forholde meg til, i hvert fall innledningsvis. Det ble en kort samtale, men jeg fikk formidlet hva det gjaldt og kort hva vi hadde jobbet med.

4.1 Da vi trodde at løpet var kjørt

Så skjedde det vi hadde fryktet. En person fra et anerkjent PR-byrå var koblet på. Vår første tanke var at løpet var kjørt. Så slo det oss at det var betryggende at han hadde noen som kunne tale hans sak på en profesjonell måte. Etter at møtet ble utsatt, blant annet på grunn av sykdom, var personen fra PR-byrået plutselig ute av bildet. I stedet ville stjernekokken ha med en støttespiller som også hadde hjulpet ham da han selv slet etter metoo-hendelsen.

Støttespilleren hadde en klar forståelse av pressens rolle og av lederens rettigheter. Lederen må kunne sies å være en profesjonell kilde etter å ha søkt oppmerksomhet og vært i medias søkelys i mange år, men selv profesjonelle kilder vil oppleve et slikt møte som vanskelig. Vi så det som en fordel både for ham og oss at støttespilleren var med, også rent praktisk. Selv om vi hadde en fin tone, var det en belastning for lederen hver gang jeg tok kontakt. Vi avklarte tidlig at støttespilleren kunne være et bindeledd når det gjaldt planlegging av møter, informering av familie og ny arbeidsgiver, og avklaring av detaljer i den endelige saken.

4.2 Det første møtet

Tirsdag 12. desember kom lederen og støttespilleren til Adressahuset, I forkant hadde jeg sendt en detaljert oversikt over anklagene, og hvordan disse var bekreftet av andre muntlige eller skriftlige kilder. Vi tenkte likt foran dette avgjørende møtet, som vi gjorde i forkant av første møte med Aslaug: skape en tryggest og tydeligst mulig situasjon. Gravesjef Lajla Ellingsen var med. Det var også et metodisk grep fra vår side: hun kjente alle sider av prosjektet, og hennes erfaring ville utvilsomt komme godt med. Vi var nå to som kunne analysere situasjonen og den videre kommunikasjonen. For lederen og støttespilleren økte hennes deltakelse tilliten til oss. Det viste at avisen syntes at dette var viktig, noe som økte sjansen for å lande saken slik vi ville. Vi måtte også være tydelige til ham og støttespilleren om hva en sak ville innebære. Vi forklarte at informasjonsbehovet var berettiget og at vi ikke ville komme unna identifisering, på et eller annet nivå. Håpet var at stjernekokken ville være enig i vår bedømmelse av situasjonen. At han ikke ville være tjent med en standard «ingen kommentar» eller «det var ikke min hensikt å», slik vi er blitt vant til, men i stedet la seg intervju grundig, og gjennom det ta et ansvar for det som hadde skjedd.

Vi var veldig spente. Vi visste at dokumentasjonen vår var solid, men vi visste også at det enkleste ville være å si minst mulig. Etter råd fra støttespilleren og det vi oppfattet som et ønske om å rette opp noe av skaden, sa han seg villig til å la seg intervju. Grad av identifisering var ikke avtalt ennå, men vi var klare på at identifisering var vår intensjon. Intervjuet ble tatt opp, både for hans og for vår del, og han kunne når som helst gå off the record. Han erkjente at det som skjedde mellom ham og Aslaug var en stor feil og at oppførselen hadde vært grenseoverskridende. Han angret, selv om han ikke var enig i alle

detaljer. Han reflekterte over hvordan han var tatt av hybris, og at han fikk en rolle og havnet i en situasjon han egentlig ikke var klar for.

– Mange ville ha noe av meg, og jeg sa ja til veldig mye. Draget på damene fikk jeg også, etter stjerna. Det var som å være Rosenborg-spiller, fortalte lederen og stjernekokken.

Vi spurte hvor bevisst han var sin rolle som leder og forbilde i møte med kvinnelige ansatte helt ned til lærlinger. Han svarte at han ikke var bevisst sin rolle og effekten han hadde.

– Jeg ser nå at jeg kunne trengt hjelp, noen som kunne påpekt de tingene jeg ikke selv forsto. Ung var jeg også, og jeg så på meg selv bare som en vanlig kokk, svarte han.

Vi oppfattet at han tok ansvar for det han hadde utsatt Aslaug for. Selv om alt dette skulle gjennom sitatsjekk før det kom på trykk, og selv om det gjensto flere samtaler og møter om detaljer, skjønnte vi at målet for prosjektet, en annerledes metoo-sak, var innenfor rekkevidde.

Når det gjaldt de andre kvinnene, var det vanskeligere. Disse kunne vi på ingen måte identifisere overfor ham. Selv om vi nevnte periodene for når sendingen av bilder og invitasjoner skulle ha skjedd, og beskrev anklagene, mente han at det var vanskelig å svare konkret all den tid kvinnene var anonyme. Han sa han ikke husket, men innrømmet likevel at han ikke hadde vært sin rolle bevisst når han kommuniserte med kvinner på den tida.

Det var et tøft møte på mange vis, og selv om ikke alle spørsmål var landet, valgte vi å sette strek etter cirka to timer. Vi måtte komme tilbake til detaljer i hans svar på et senere tidspunkt, men i det store og hele hadde vi fått svar på anklagene.

4.3 Enighet om identifisering

Tirsdag 19. desember hadde vi et Teams-møte. Der fastholdt vi at vi måtte identifisere, på en slik måte at alle som ønsket det, ville finne ut hvem han var. Samtidig sa vi at vi ønsket å skjerme ham så godt som mulig, ved å la være å bruke ansikt og navn direkte. Vi ble enige om å møtes igjen på nyåret for å avklare sitater og begrepsbruk. Parallelt jobbet vi med Fagns imøtegåelse, og det tok tid før neste møte. I februar satte vi oss ned for å avklare sitater og begreper. Vi ble enige om identifisering og begrepsbruk: han skulle kalles «stjernekokken», «lederen» og «den tidligere Fagn-lederen». Det var ingen tvil – hvis leserne søkte på Fagn, stjernekokk og Michelin-stjerne, ville de skjønne hvem det var. Men vi tok altså dette grepet for å minske belastningen. Vi ble enige om begrepene «seksuelt pågående oppmerksomhet», «uønsket seksuell oppmerksomhet» og «grenseoverskridende oppførsel» om metoo-hendelsen. Dette var ord vi også hadde diskutert med Aslaug. Vi avklarte også at vi kom til å bruke bearbejdede arkivbilder av ham.

4.4 Hvordan få et svar når ingen vil svare

I starten av januar 2024 ringte jeg Rune Moe, over tre måneder før saken ble publisert. Formålet var å fortelle hva vi hadde funnet ut, hva vi trengte svar på, og at vi ønsket å treffe dem for intervju om dette. Vi hadde en lengre off the record-samtale, hvorpå han ba meg sende en oversikt over saken. Jeg sendte en e-post der jeg forklarte bakgrunnen og ga en detaljert oversikt over påstandene han og Fagn hadde rett til imøtegåelse på.

All videre kommunikasjon foregikk skriftlig, og spørsmål fra oss ble sendt til både Moe og styreleder Kristian Digre. De ønsket ikke å møte oss. Moe svarte kort at de hadde håndtert det som var å betrakte som en personalsak, og brukte taushetsplikten som argument for ikke å svare. At Aslaug selv hadde latt seg intervjuet og ønsket at arbeidsgiver skulle svare, hindret ikke dette. Vi gjorde derfor spørsmålene generelle, men heller ikke disse svarte de på.

Kommunikasjonen foregikk over to måneder, uten at Moe eller Digre ga tilfredsstillende svar. 12. mars strammet vi til dialogen. I en e-post forklarte jeg at vi ville trykke de ubesvarte spørsmålene. Jeg forklarte også viktigheten av at han hadde rett til imøtegåelse. Det fungerte til en viss grad. Dagen etter fikk jeg et mer utfyllende svar, og Moe svarte også på oppfølgingsspørsmål. Denne graden av åpenhet tilførte saken betraktelig mer enn hans første standardsvar ville ha gjort. Et av svarene hans ga oss informasjon vi skulle ende opp med å gjøre et større poeng ut av, og som vi ville bruke i en av oppfølgerne. Moe mente nemlig at e-posten ikke var å betrakte som en bekymringsmelding. Hensikten med å sende den, var ifølge ham å gi fylkeskommunen beskjed om at arbeidsforholdet var avsluttet. Altså var ikke temaet for dialogen en bekymring for Aslaugs situasjon, men for bedriftens situasjon, som hadde en lærling som ikke kom på jobb, og dermed ikke ville ha den lærlingen.

På trykk sa Moe at de var lei seg for at Aslaug fikk en slik opplevelse. De fulgte opp med flere samtaler og kontaktet bedriftshelsetjenesten for råd og oppfølging. Han sa at Aslaug fikk tilbud om videre oppfølging fra bedriftshelsetjenesten. Moe svarte ikke på spørsmål om andre kvinner, men sa at de ikke kjente seg igjen i at det forelå varsler som ikke var håndtert.

4.5 Fylkeskommunen og taushetsplikten

Med Fagn på plass, kontaktet jeg fylkeskommunen. Aslaug hadde signert et skjema som fritok dem fra taushetsplikten. 14. mars sendte jeg dette og en forespørsel om intervju. Dagen etter svarte seksjonsleder for fagopplæring at de ikke kommenterer enkeltsaker, men at jeg skulle sende spørsmål på e-post. Fire dager senere fikk jeg svar fra seksjonslederen, men med beskjed om at Vegard Iversen, direktør for kompetanse, skulle siteres.

Vi fikk ikke svar på spørsmålene som handlet konkret om Aslaugs sak, til tross for fritak fra taushetsplikten. Jeg påpekte at flere spørsmål bare omhandlet lærlingen, og ikke bedriften. Jeg minnet også om at bestemmelsene om taushetsplikt er til for å beskytte enkeltpersoner, og ikke for å beskytte den offentlige virksomheten selv. Iversen fastholdt likevel sitt svar, og lenger kom vi ikke med fylkeskommunen før publiseringen av de tre hovedsakene.

5 Design og utseende

Vi ville fortelle historien i tre deler: «Lærlingen, lederen og en ukjent e-post». Del én skulle handle om Aslaug og det hun hadde opplevd. Det var viktig for oss, og logisk, at hennes historie ble presentert først. I del to fikk leserne møte stjernekokken, hvor han fortalte sin versjon, tok ansvar og beklaget, i hvert fall det som omhandlet Aslaug. Del tre tok utgangspunkt i e-posten fra Rune Moe til fylkeskommunen, som var ukjent for Aslaug helt til hun fikk innsyn i sin egen mappe.

Planen var å gi delene hver sin «filmplakat». Vi hadde fine bilder av både Aslaug og stjernekokken fra en større reportasje fra 2019, da Fagn fikk Michelin-stjerne. Bildet av Aslaug, smilende i kokkejakke og forkle, lå i forgrunnen på hennes plakat. Vi hadde flere møter med designerne Ingrid Meisingset og Jacob Storgaard Jensen for å finne ut hva som skulle representere stjernekokken. Vi prøvde å sladde ansiktet hans og andre varianter med sladding, men det funket rett og slett ikke. I arkivet hadde vi også bilder av kokkejakken stjernekokken fikk under Michelin-utdelingen. Vi prøvde å legge den bak Aslaug på hennes plakat, og det var åpenbart for oss alle at jakka, selve symbolet på anerkjennelsen og posisjonen, også måtte bli symbolet på ham.

I plakaten til del 2, snudde vi om på rollene. Der hang kokkejakka i front, mens Aslaug sto i bakgrunnen. I del 3 var både Aslaug og kokkejakka i bakgrunnen, mens vi la headeren til e-posten fra Rune Moe i front. På alle tre filmplakater skrev vi #METOO i kritt-skrift.

I sakene brukte vi to bilder av stjernekokken. På det ene vises han i halvfigur mens han anretter en tallerken. Bildet kuttet ved skuldrene, og for å fjerne eventuelle kjennetegn, tegnet Jacob Storgaard Jensen forkleet og hendene hans hvite. Det andre bildet viser stjernekokken mens han vasker kjøkkengulvet etter en lang arbeidsdag. Her er samme teknikk brukt. Også i del én gjorde vi det samme med bilder av Aslaug hvor kollegaer vist. Dette ble et grep for å skjule kjennetegn samt anonymisere andre, og det ble en visuell rød tråd i hovedsakene.

6 Publisering

Vi holdt kontakten med Aslaug helt fram mot publisering tirsdag 9. april 2024. Uka før hadde vi et Teams-møte der vi viste fram hvordan saken ville se ut. Vi diskuterte også hvordan hun kunne takle en mulig pågang i forbindelse med publisering, og forsikret oss om at hun hadde folk rundt seg. Hun hadde ingen innvendinger til innholdet og utseendet til saken, og vi følte oss trygge på at hun hadde fått god informasjon. Vi gjorde en avtale om oppfølgingsamtaler etter publisering, noe vi også gjennomførte.

Vi skulle møte lederen fredag før publisering, men på grunn av sykdom ble møtet utsatt til mandag. Både han og vi var innstilt på at saken skulle ut på nett dagen etter. Vi gikk gjennom saken en siste gang, og la fram designet. Vi la også en plan for dialog etter publisering, der støttespilleren ble sentral. Den første uka etter publisering var vi i kontakt flere ganger.

9. april ble de tre delene publisert samtidig, og responsen var enorm. Antall artikkelvisninger var meget høye etter vår målestokk. Del én er hittil mest lest, men også del to og tre har svært gode lesertall. Tallene tyder på at veldig mange av dem som leste del én også leste stjernekokkens fulle historie. Det som slo oss var at andelen unge lesere var høyere enn snittet for avisa, og andelen kvinnelige lesere var også høy. Spesielt del én solgte mange abonnement, noe som kanskje ikke er overraskende da den lå på fronten av adressa.no først. Da året var omme, var den en av Adressas mest solgte artikler. Tilbakemeldingene tilsa at vi hadde satt dagsorden. En fremtredende skikkelse nasjonalt tok kontakt via en kollega for å si at dette var det beste han hadde lest om metoo i Norge. «Gjort med verdighet for begge parter, uten at det ble tildekt», var tilbakemeldingen. Flere personer fra restaurantbransjen

mente også det var bra at vi løftet saken. En av få negative reaksjoner som kom, var til gjengjeld meget kritisk. Debattant Ørjan Greiff Johnsen mente at saken aldri burde vært laget og skrev et innlegg som vi publiserte. Samtidig med publiseringen av saken hadde Kirsti Husby skrevet en kommentar hvor hun forklarte bakgrunnen for hvorfor vi laget den, noe vi av og til gjør når vi publiserer noe kontroversielt.

7 Oppfølgingen

Hittil er det skrevet 14 artikler i sakskomplekset. Dette inkluderer de tre hoveddelene samt oppfølgingssaker med alt fra politikerreaksjoner til case om lærling som slet psykisk og saker om direkte konsekvenser. Også i oppfølgingen fikk vi bruk for innsyn og kreative metoder.

7.1 Fullmakten

Vi hadde vurdert å be Aslaug signere en fullmakt som ville gi oss alt fylkeskommunen hadde lagret om henne. Men da hun fikk lærlingemappa, hadde hun i realiteten fått det samme som en fullmakt ville gi oss. Alt skulle jo ligge der. Samtidig visste vi at fylkeskommunen ikke hadde nedtegnet innholdet fra telefonsamtalen med Rune Moe. Vi hadde også en hypotese om at de interne dokumentene ble journalinnført først da vi ba om innsyn. Lå egentlig alt lagret i mappa? Etter publisering fikk vi også innspill om å bruke fullmakt. Vi hadde egentlig tenkt å la Aslaug gå videre med livet sitt, og fokusere på å følge opp lærlingenes forhold mer generelt. Men så var det denne bekymringsmeldinga, og sjansen for at den skulle ha ligget i mappa. Vi klarte ikke å slippe det helt, hvis det kunne hende at noe lå der.

Aslaug signerte fullmakten i slutten av april. Før jeg sendte kravet, stilte jeg generelle spørsmål til eksterne eksperter for å lære mer om hvordan man skulle forvente at en slik sak ble behandlet. Jeg fikk vite at en telefonsamtale som den jeg beskrev burde vært nedtegnet. At det ikke skjedde, var trolig et brudd på god forvaltningsskikk. Jeg ba om innsyn i alle dokumenter, inkludert, men ikke begrenset til, korrespondanse, vurderinger, rapporter og notater relatert til hendelser, forhold og innsynsbehandling vedrørende Aslaug, inkludert møtereferat, notater etter telefonsamtale og SMS-er. Jeg ba spesifikt om innsyn i nedtegningen av telefonsamtalen, hvis den fantes, og notatet, hvis det omhandlet Aslaug.

Et par dager senere fikk Aslaug tilsendt lærlingemappa igjen. I svaret sto det at fylkeskommunen ikke hadde flere dokumenter som omhandlet henne. Dette var et funn i seg selv: vi hadde allerede gjort et poeng ut av den manglende oppfølgingen i del tre, men nå kunne vi med sikkerhet skrive at det fylkeskommunen gjorde for å følge opp lærlingen som hadde vært borte fra jobb i ukesvis og som angivelig slet psykisk, var å sende et brev via Digipost. Avsløringene ble publisert i juni, som en slags del fire i sakskomplekset.

7.2 Skup-triks i praksis

Vi ville undersøke hvor mange lærlinger som faktisk tar kontakt med fylkeskommunen om arbeidsmiljøet. Elev- og lærlingombudet fører slik statistikk, og da fantes det kanskje en oversikt hos den enkelte fylkeskommune også. Jeg ba om innsyn i antall henvendelser fra eller om lærlinger som omhandler arbeidsmiljø/læringsmiljø i lærebedrifter de fem siste årene. Jeg ba dem kategorisere etter bransje og år, og ba om totalen for sammenligning.

Kravet ble sendt til alle landets fylkeskommuner. De avslo, én etter én, med samme hjemmel: det ville bli for tid- og arbeidskrevende å lage sammenstillingen. Saksbehandleren måtte rett og slett gå inn i hver enkelt lærlingemappe og se om vedkommende hadde tatt kontakt.

At svarene var like er ikke så rart, all den tid hjemmelen var den samme. Men mange av svarene var nærmest identiske, med samme begrunnelse. Jeg ville se om det lå noe mer bak, og fikk tatt i bruk et triks jeg hadde plukket opp på Skup-konferansen i 2022, under Mona Grivi Normans foredrag om hennes metoder. I arbeidet med «De forsømte broene» hadde hun og kollegaene i VG bedt om innsyn i behandlingen av sin egen innsynsbegjæring.

Taktikken fungerte. Det viste seg at mange av seksjonslederne hadde snakket sammen. Den første til å avslå var Trøndelag. De delte begrunnelsen, og i e-posttråden kunne jeg se hvordan mange sluttet seg til den. I dialogen sto det en interessant innrømmelse, som ble et poeng i vår sak. Den kom fra Vestfolds saksbehandler, som hadde rådført seg med fylkesadvokaten før avslaget: «Ved første drøfting mente han at dette burde vi hatt oversikt over. Ved neste drøfting var han enig med Trøndelag. Vi kommer også til å avvise.»

8 Etikk

Det var mange etiske veivalg underveis. Identifisering var vårt store dilemma, men også bruk av anonyme kilder, eventuelle motiver og hensynet til partene var noe vi diskuterte grundig.

8.1 Identifisering og begrepsbruk

Anonymisering ville kaste mistanke på de få andre stjernekokkene i Trondheim, og det ville medføre at vi ikke kunne skrive at Fagn var restauranten. Det var vanskelig å se hvordan vi kunne løse en slik sak. Samtidig var det sterke anklager, og flere enn stjernekokken ville bli berørt. Likevel, det var et berettiget informasjonsbehov: hans rolle og ikke minst posisjon hadde klar relevans for forholdene vi ville omtale, som beskrevet i kapittel 3.1. Belastningen ville bli stor, og av menneskelige hensyn brukte vi ikke navn og bilde av ham. Av hensyn til partene gikk vi ikke i detalj om metoo-hendelsen. Begge var enige om at det som hadde skjedd var alvorlig. Vi beskrev det med begrepene uønsket seksuell oppmerksomhet, seksuelt pågående oppmerksomhet og grenseoverskridende oppførsel, i forståelse med begge parter.

8.2 Hensyn til partene

Å avdekke kritikkverdige forhold har omkostninger, og i slike saker kommer man ikke utenom at uskyldige tredjeparter blir berørt. Det er ikke pressens oppgave å forberede dem, og det er vanskelig å forsikre seg om at for eksempel familie og arbeidsgiver får beskjed. I dette tilfellet måtte stjernekokken selv sørge for det. Vi gjorde imidlertid det vi kunne ved å bestrebe oss på å få ham til å skjønne at den vanskelige oppgaven var hans. Vi hadde støttespilleren å forholde oss til, også etter publisering, og gjennom ham holdt vi kontakten med stjernekokken i perioden etterpå, og ble oppdatert om hvordan det gikk.

Utover forberedelsene beskrevet i kapittel 6, tok vi også et annet grep for å gjøre Aslaug klar. Vi valgte å gi henne info om del to og tre. Vi mente det var riktig at hun fikk vite hvordan

saken med lederen ville framstå. Vi ville ikke at hun skulle få noen overraskelser eller føle at vi hadde holdt noe tilbake for henne. Hun hadde stått i dette i nær halvannet år.

Saken kunne få konsekvenser for bedriften Fagn, og noen kilder var bekymret for at deres kollegaer, som ikke hadde noe med saken å gjøre, skulle rammes. Samtidig var de kritiske til hvordan bedriftens ledelse hadde håndtert metoo-hendelsen. Vi lot dem understreke nettopp dette i saken, samtidig som vi passet på å plassere ansvaret der det hørte hjemme.

8.3 Kildekritikk- og håndtering

Tipseren, og flere andre vi snakket med tidlig, ville at vi skulle få ut en sak kjapt. Etter det de hadde hørt, var det begått en urett mot deres kollega. Ei natt ble det klistret en plakate på Fagn med et budskap om at det som hadde skjedd ikke var greit. Ryktene gikk i bransjen, det ble rettet sterke anklager mot lederen, og folk kunne ha forskjellige motiver for å snakke med oss. Vi måtte ha dette i bakhodet da vi snakket med folk for research eller rekrutterte kilder. Alle fikk spørsmål om hvilken motivasjon de hadde for å snakke med oss. Samtidig var det slik at ingen som endte opp som kilder i saken hadde oppsøkt oss. Tvert imot var det svært vanskelig å rekruttere kilder. Det var ingenting som lignet en kampanje.

Selv om det er mange restauranter i Trondheim, og stor gjennomtrekk av personell, beskrives bransjen som et lite miljø der alle kjenner alle. Flere ville ikke snakke åpent fordi de fryktet negative konsekvenser. Vi skjønnte at det ikke ville bli noen sak uten anonyme kilder. Samfunnet hadde ikke fått vite om de kritikkverdige forholdene vi har belyst uten dem. All kildebruk ble diskutert med gravesjef. Bruk av anonyme kilder ble avklart med sjefredaktør. Når vi først skulle bruke anonyme kilder, var det en styrke at vår hovedkilde, Aslaug, var åpen. Og hun var langt fra den eneste. Den andre hovedpersonen i historien, stjernekokken, var også åpen kilde, selv om vi ikke brukte navnet hans. Det samme var kilden som bekreftet historien til de to andre kvinnene. Historien til vennen som hjalp Aslaug ble bekreftet av Mette Beate Evensen og Martin Hovdal ved Aslaugs nye arbeidssted, Le Bistro. De to ble i tillegg intervjuet i saken. Det ble også Aslaugs mor, som bekreftet hva som ble sagt i møtet.

I noen tilfeller trengte jeg å si til en kilde at en annen kilde hadde snakket med oss. Det ble kun gjort når det var uttrykkelig avtalt. Vi gikk også mange runder med kildene når det gjaldt detaljgraden i hva vi kunne sitere dem på samt skrive om dem. Et par kilder var ikke bekymret for at folk skulle skjønne hvem de var, men ønsket likevel ikke at navnet skulle kunne søkes opp i forbindelse med saken. Andre var opptatt av absolutt anonymitet. Alle fikk sitatsjekk, og kilder som ikke kom på trykk ble varslet om det og fikk vite hvorfor.

9 Motstand

Jeg har aldri jobbet med et mer langvarig prosjekt. Mye skyldes at vi måtte gå varsomt fram og vise kilder tålmodighet. En annen årsak er at jeg jobbet turnus i hele perioden og parallelt leverte nyhetssaker til kulturavdelingen, som jeg er en del av.

Samtidig er det ingen tvil om at kraftig motstand gjorde at ting tok tid.

9.1 Kampene om innsyn

Selv i innsynsbegjæringer som burde vært ukomplisert jus for en saksbehandler, opplevde vi motstand. Fra vi ba om innsyn i bekymringsmeldingene, til vi fikk vite at det fantes et internt notat, tok det ett år og tre måneder, riktignok med et opphold mellom to av kravene. Til tider følte det som om vi bedrev voksenopplæring, men jo flere slag vi fikk i trynet, desto bedre smakte seirene. Vi vant jo også til slutt fram med begge de viktigste innsynskravene.

9.2 Mulig forsøk på påvirkning

I en av sakene fikk vi innblikk i hvordan fylkeskommunen tilsynelatende prøvde å påvirke utfallet av den ene klagesaken. Vi hadde som kjent bedt dem sende et brev med min kontaktinfo til lærlingene som hadde fått hevet kontrakten sin. Da Statsforvalteren opphevet avslaget, gjenga de også hvordan fylkeskommunen hadde begrunnet avslaget til å begynne med. Det sto at fylkeskommunen var bekymret for hvordan lærlinger ville reagere på å bli «anmodet om å ta kontakt med journalist for å diskutere en sak de vil anse å være av personlig karakter». Fylkeskommunen så det som «meget uheldig» dersom de ble nødt til å sende en slik henvendelse som Adresseavisen ba om.

Vi ble overrasket over at fylkeskommunen argumenterte så sterkt for å nekte oss innsyn, uten å begrunne det med offentlighetsloven. Vi ble også overrasket over at fylkeskommunen synes de er rett instans til å «beskytte» unge mennesker mot muligheten for å bruke sin ytringsfrihet. Det er fristende å spekulere i om det ikke var hensynet til de unge som lå bak. På dette tidspunktet visste de at vi hadde bedt om innsyn i mulige bekymringsmeldinger om Fagn. Flere som kjente til at vi jobbet med noe, sto på kopi på avslaget vi hadde klaget på.

9.3 Mistenkeliggjøring

Også i andre tilfeller følte vi oss motarbeidet av fylkeskommunen. Da Aslaug ringte for å be om innsyn mappa, stilte saksbehandleren spørsmål ved hvorfor hun ville få den tilsendt, og om det var noen andre som ville vite hva som lå i den. Aslaug hadde all rett til å få mappa tilsendt, uten å skulle redegjøre til fylkeskommunen om hva innholdet skulle brukes til.

9.4 Profesjonell hjelp

I starten av dialogen med lederen var en person fra et PR-byrå involvert. Det er selvsagt ikke uvanlig, heller ikke vanskelig å forstå, at folk som møter sterke anklager benytter seg av profesjonell hjelp, men det kan være kompliserende.

9.5 Motvillige kilder

Flere ville at vi skulle belyse saken, men det fantes også dem som slett ikke ville at dette skulle komme ut. Enkelte mente at det vi gjorde ikke var til hjelp for Aslaug. Kilder som endte opp med å bli med, stilte også kritiske spørsmål om hvorfor vi skrev saken. Det var strengt tatt betryggende, og gjorde at vi måtte utfordre oss selv på hva hensikten med saken var. Det var også en motstand i seg selv at kilder tenkte seg om både to og ti ganger før de bestemte seg. Ofte tok vi ett steg fram og to tilbake. Det er ikke uten grunn at dette tok to år.

10 Konsekvenser

Dekningen har fått flere konsekvenser både på individ- og systemnivå:

- Etter publisering ble Vegard Iversen, direktør for kompetanse, kalt inn til kontrollutvalget og fylkesutvalget for å svare på spørsmål om lærlingenes forhold. «Bakgrunnen er et større oppslag i Adresseavisen om en lærling som ble utsatt for uønsket adferd og opplevde manglende oppfølging fra fylkeskommunen og bedriften», sa kontrollutvalgsleder Ina Pedersen (Ap).
- Lærlingenes forhold og hvordan de følges opp skal undersøkes i den kommende forvaltningsrevisjonen. Lærlingordningen er et av de høyest prioriterte temaene, og flere av spørsmålene som skal besvares kommer som en følge av Fagn-saken. Det er kontrollutvalget som skal sørge for gjennomføringen.
- Etter Adresseavisens fokus på lærlingenes helsetilbud, har fylkestinget vedtatt at Elevtjenesten endres til Elev- og lærlingetjenesten. Dette medfører at lærlinger, praksiskandidater og lære kandidater fremover har krav på de samme psykososiale tjenestene som elever i den videregående skolen.
- Adresseavisen vant to viktige innsynskamper. Den ene dreide seg om retten til å få innsyn i journalinnføringer som gjelder organinterne dokumenter. Den andre dreide seg om hvorvidt en offentlig etat må videreformidle henvendelser fra journalister til personer som de har taushetsplikt overfor. Fylkeskommunen hevdet at de hadde rett til å avslå begge innsynsbegjæringer, men Statsforvalteren ga Adresseavisen medhold i klagesakene. Dermed er det skapt presedens hvis lignende saker dukker opp.
- Dekningen har vist hvilke personlige omkostninger en metoo-sak har, på begge sider. Den skapte enormt engasjement og oppnådde meget gode lesertall og abonnementsalg. De mange tilbakemeldingene vi fikk, tyder på at vi satte dagsorden med saken, og således fikk det gjennomslaget vi håpet på ved å fortelle en annerledes metoo-sak som kunne føre til refleksjon hos flere og større grupper i samfunnet.
- Jeg fikk også tilbakemeldinger fra flere i restaurantbransjen som mente det var bra at vi satte fokus på temaet. Et annet aspekt var at ryktene hadde gått lenge i bransjen, men også blant folk jeg snakket med som ikke var i miljøet. Det verserte versjoner av hendelsen som absolutt ikke stemte med virkeligheten. Nå fikk de et innblikk i hva som faktisk hadde skjedd. Det var også noe Aslaug hadde nevnt i møtene med oss, og en del av hennes motivasjon for å stille opp. Sånn sett fikk saken konsekvenser også på individnivå. Aslaug hadde et mål om å gå videre, og det har jeg inntrykk av at hun har gjort. Stjernekokken skulle selvsagt helst vært saken foruten, men med saken ute i det åpne, kunne ryktebørsen kanskje stilne.

Vedlegg 1: Publiseringsliste

Hovedsakene er merket med grønt. Konsekvens-saker er merket med rødt. Øvrige saker tar blant annet for seg Elev- og lærlingombudets statistikk, politikerreaksjoner, case på lærling som savner helsetilbud og case på lærebedrift som har stort fokus på støttefunksjoner.

Dato	Tittel
09.04.2024	Lærlingen
09.04.2024	Lederen
09.04.2024	Den ukjente e-posten
09.04.2024	Derfor forteller vi metoo-historien om stjernekokken (kommentar fra sjefredaktør Kirsti Husby som ble publisert samtidig som de tre første sakene)
23.05.2024	Fagn-saken: Måtte svare på spørsmål om lærlinger
24.05.2024	Vil undersøke hvordan lærlingene følges opp
25.06.2024	Fikk grønt lys for større undersøkelse
26.06.2024	- Noen bør rekke opp hånda og si at vi ikke har vært gode nok
29.06.2024	- Noe har sviktet her
08.07.2024	- Å ha noen å prate med var viktig
16.10.2024	- Varsler ikke i frykt for represalier
17.10.2024	- Et slikt arbeidsliv kan vi ikke ha
05.11.2024	Alle svarte nei på kravet. Det viste seg at oversikten ikke finnes
25.11.2024	- Jeg startet fra «scratch» og kunne ingenting
13.12.2024	Endrer tjeneste: - Ofte stor overgang for elevene

Vedlegg 2: Opphevelse av vedtak om ikke å sende ut brev til lærlinger

Statsforvalteren i Trøndelag

Trøndelagen Statskontor

Vår dato:

02.11.2022

Vår ref:

2022/9161

Deres dato:

Deres ref:

2022/34136

TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

Fylkets hus Postboks 2560

7735 STEINKJER

Saksbehandler, Innvalgstelefon

Ingrid Gjelten, 73 19 91 51

Vedtak i klagesak - avslag på innsynskrav - innsyn i dokumenter Trøndelag fylkeskommune – Fylkeskommunens vedtak oppheves

Statsforvalteren er kommet til at Fylkeskommunens avslag er ugyldig, da innsynskravet skulle ha blitt lagt frem for lærlingene med mulighet for å samtykke, jf offentleglova § 13 andre ledd.

Fylkeskommunens avslag oppheves, og saken sendes tilbake til Trøndelag fylkeskommune. Vi viser for øvrig til vår gjennomgang.

Vi viser til oversendelse fra Trøndelag fylkeskommune 16. september 2022 og tilleggsopplysninger mottatt 6. og 7. oktober 2022.

Saksopplysninger

Adresseavisen v/journalist Joakim Slettebak Wangen ba 31. august 2022 Trøndelag fylkeskommune om innsyn i «*antall hevinger av lære-/opplæringskontrakter, og omplasseringer av lærlinger, innenfor kokk- og servitørfaget i Trøndelag fylke i 2021 og hittil i 2022. Jeg ber om at lista brytes ned på fag og hvorvidt hevingen/omplusseringen ble initiert av lærlingen eller lærebedriften.*»

Fylkeskommunen ga 5. september 2022 statistikk på lærlinger som etterspurt, men unntak av at tallen ikke brytes ned på fag (på grunn av få kandidater) når det gjaldt om heving/omplussering var etter bedriftens ønske, lærlingenes ønske eller ved enighet.

Adresseavisen v/Wangen samme dag Trøndelag fylkeskommunen om at han ønsket å gi lærlingene muligheten til å snakke med seg, og viste til offentleglova § 13, og ba om at en tekst ble sendt til de 42 lærlingene, slik at de kunne ta stilling til om de ville snakke med han.

E-postadresse:
stfiipost@statsforvalteren.no
Sikker melding:
www.statsforvalteren.no/melding

Postadresse:
Postboks 2600
7734 Steinkjer

Besøksadresse:
Strandveien 38, Steinkjer
Prinsens gt. 1, Trondheim

Telefon: 74 16 80 00
www.statsforvalteren.no/ti
Org.nr. 974 764 350

8. september 2022 avslo Fylkeskommunen henvendelsen, med begrunnelsen: «Dette med bakgrunn i at vi ikke er forpliktet til å sende ut en slik henvendelse etter offentlighetsloven, forvaltningsloven eller annet regelverk.»

Adresseavisen v/Wangen ba Fylkeskommunen vurdere en gang til, og viste til offentleglova § 13 tredje ledd.

Vurderinga ble fastholdt, og ba om tilbakemelding på om saken skal sendes til Statsforvalteren for klagebehandling. Det ønsket Wangen.

Klagen ble ikke tatt til følge, og klagesaken ble oversendt Statsforvalteren i Trøndelag 16. september 2022.

Innholdet i klagen fra Adresseavisen

«Det dere skriver her stemmer ikke. Forarbeidene til offentleglova viser det helt tydelig: «Vedkomande som krev innsyn i eit dokument som inneheld opplysningar som er underlagde teieplikt, kan krevje at forvaltninga legg spørsmålet om det skal givast innsyn fram for den som har krav på tystnad. Forvaltninga har i så fall ei plikt til å gjere dette, jf. offentleglova § 13 tredje ledd (vår utheving).»

Her er jusen altså helt klar: Vi som krever innsyn i opplysninger som har taushetsplikt kan kreve at forvaltninga legger fram spørsmålet til den som skal beskyttes av taushetsplikten, her lærlingen. Vi kan ikke bare kreve det, forvaltningen har i så fall en plikt til å gjøre dette. Begrunnelsen for avslaget er dermed feil anvendt jus. Verre enn feil jus, er det at hensikten bak paragrafen er at mennesker som er i kontakt med forvaltningen skal få mulighet til å utøve sin ytringsfrihet. Det er de forhindret fra når forvaltningen nekter å sende videre en slik henvendelse. Fylkeskommunens svar gjør at enkeltpersonene selv blir avskåret fra å ta stilling til forespørselen, fordi noen i forvaltningen mener de skal slippe. Loven mener enkeltpersonene selv kan ta stilling til dette, ved enten å ta kontakt med journalisten, eller la være. Vi har lang erfaring med å be forvaltningen om å videresende slike henvendelser hos statsforvalter og kommune. Det har handlet om alt fra vonde selvmordsaker, til byggesaker og avvik. Slik har vanlige borgere fått en mulighet til å ytre seg fordi de er blitt gjort klar over at noen ønsker at de selv skal oppheve taushetsplikten som gjelder dem. Vi stiller oss derfor svært undrende til avslaget, og ber om at det omgjøres straks.

Til sist vil vi minne om at en slik regel fantes allerede i den gamle offentlighetsloven fra 1970, men at det i den nye loven er en utvidelse av det lovmakerne kaller «føreleggingsplikta» - altså plikten til å legge fram saken for de det gjelder. Utvidelsen går nettopp på at den som krever innsyn kan kreve at vår begrunnelse (grunngeving for innsynskravet) legges fram for den som har krav på taushetsplikt.»

Statsforvalterens vurdering

Utgangspunkt

Offentleglova (offl) § 3 sier at fylkeskommunens saksdokumenter, journaler og lignende register er åpne for innsyn dersom annet ikke følger av lov eller forskrift, og alle kan kreve innsyn i disse.

Unntak finnes blant annet i offentleglova § 13, som sier at opplysninger som er underlagt taushetsplikt i lov eller i medhold av lov er unntatt fra innsyn:

«§ 13 Opplysningar som er underlagde teieplikt

Opplysningar som er underlagde teieplikt i lov eller i medhald av lov, er unnotekne frå innsyn.

Føresegnene i forvaltningsloven om teieplikt gir sjølvstendige rettssubjekt som er nemnde i [§ 2 første ledd](#) bokstav c eller d i lova her, høve til å gjere unntak for dokument og opplysningar i same omfang som dei gir forvaltningsorgan det.

Gjeld innsynskravet eit dokument som inneheld opplysningar som er underlagde teieplikt, og denne plikta fell bort dersom den som har krav på tystnad samtykkjer, skal innsynskravet saman med ei eventuell grunngeving på oppmoding leggjast fram for vedkommande med ein høveleg frist til å svare. Svarar vedkommande ikkje, skal dette reknast som nekting av samtykke.»

En bestemmelse om taushetsplikt finnes i forvaltningsloven (fvl) § 13. Første ledd sier:

«§ 13

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

- 1) noens personlige forhold, eller
- 2) tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.»

Forvaltningsloven § 13a har bestemmelser om begrensninger i taushetsplikten når det ikke er behov for beskyttelse:

«§ 13a

Taushetsplikt etter § 13 er ikke til hinder for:

1. at opplysninger gjøres kjent for dem som de direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker,
2. at opplysningene brukes når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte, og
3. at opplysningene brukes når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder.
4. at opplysninger om en navngitt domfelt eller botlagt er benådet eller ikke og hvilke reaksjoner vedkommende eventuelt blir benådet til, gjøres kjent.»

Statsforvalterens vurdering

Trøndelag fylkeskommune ga 5. september 2022 Adresseavisen delvis innsyn i etterspurt statistikk om heving/avslutning av lærlingkontrakter for 2021 og 2022. Adresseavisen fremsatte deretter et ønske om at lærlingene skulle få muligheten til å snakke med avisa, og ba med henvisning til offentleglova § 13 tredje ledd om at Fylkeskommunen sendte ut en tekst til lærlingene. I teksten stod det at avisa ser på bemanningssituasjonen i restaurantbransjen og har i den forbindelse blitt oppmerksom på lærlingenes forhold, avisa skriver at de har fått innsyn i antall lærlinger som har hevet læringskontrakten men ikke deres navn. Avisa ønsker likevel å komme i kontakt med flest mulig som har erfaring med heving av lærlingekontrakter, og journalisten har også oppgitt kontaktinformasjon til seg selv.

Fylkeskommunen svarte at de ikke er «forpliktet til å sende ut en slik henvendelse etter offentlighetsloven, forvaltningsloven eller annet regelverk». Adresseavisen sendte da en klage til Fylkeskommunen og viste (igjen) til bestemmelsen i offentleglova § 13 tredje ledd. Fylkeskommunen fastholdt sitt syn og tilbød å sende klagen til klagebehandling hos Statsforvalteren. Det ønsket Adresseavisen og Fylkeskommunen oversendte klagesaken til Statsforvalteren i Trøndelag.

Med hjemmel i forvaltningsloven § 33 siste ledd, jf offentleglova § 32, ba vi Fylkeskommunen om en kort utdyping av sitt syn (utover at de vurderer at de ikke er «forpliktet til å sende en slik henvendelse»), herunder hvordan Fylkeskommunen ser på offentleglova § 13 tredje ledd, den bestemmelsen opp mot faktum i saken og om det er forhold ved bestemmelsen, faktum eller innsynskravet som har betydning for Fylkeskommunens vurdering av hjemmelen Adresseavisen viser til (§ 13 tredje ledd).

Fylkeskommunen opplyste at de vurderer at kravet fra Adresseavisen ikke er et krav om innsyn i dokumenter, men et krav om å bistå til å formidle kontakt, noe de mener de ikke er pliktige til å gjøre, da offentleglova § 13 tredje ledd bare gjelder når selve innsynskravet gjelder dokumenter som inneholder taushetsbelagte opplysninger. Fylkeskommunen orienterte også om at de er bekymret for hvordan læringer vil reagere på å bli anmodet om å ta kontaktet med journalist for å diskutere en sak de vil anse å være av personlig karakter. De sier at når det kommer en oppfordring fra Fylkeskommunen om å ta kontakt med en journalist, kan det gjøre personen urolig, og at det dreier seg om unge voksne som står på dørstokken til arbeidslivet, mange av dem er fortsatt under opplæring. De sier videre at noen kan ha opplevelser i forbindelse med hevingen som de nødvendigvis ikke vil rippe opp i. Fylkeskommunen ser det som meget uheldig dersom de blir nødt til å sende en slik henvendelse som Adresseavisen ber om.

Fylkeskommunen har sendt en klagesak til Statsforvalteren for klagebehandling. Det vil si at Fylkeskommunen vurderer at de har fattet en avgjørelse, jf offentleglova § 32 første ledd første setning, som kan påklages og som er blitt påklaget, og at vilkårene for å behandle klagen er til stede. Fylkeskommunen tar ikke klagen til følge, og oversender den til klageinstans, jf offentleglova § 32 tredje ledd jf forvaltningsloven kap VI.

Statsforvalteren er klageinstans der kommunalt eller fylkeskommunalt organ har avslått krav om dokumentinnsyn, jf. offentleglova § 32 første ledd. For at vi (Statsforvalteren) skal kunne ta klagen til behandling, så må det foreligge en avgjørelse som kan påklages, jf forvaltningsloven § 34 og kap VI, jf offentleglova § 32 tredje ledd andre setning. Fylkeskommunens vurdering er at det gjør det, noe vi også slutter oss til, noe som vi i det følgende vil begrunne ved at vi tar utgangspunkt i Adresseavisens henvendelse 5. september 2022 og Fylkeskommunens svar til Adresseavisen 8. september 2022.

Som nevnt ytret Adresseavisen, etter å (delvis) ha mottatt statistikk som etterspurt, i henvendelse til Fylkeskommunen 5. september 2022 ønske om at læringene skulle få muligheten til å snakke med avisa og de la frem en tekst om bakgrunnen for ønsket som de ville skulle sendes læringene¹.

Journalisten viste i sin henvendelse 5. september 2022 til offentleglova § 13 tredje ledd som sier «Gjeld innsynskravet eit dokument som inneheld opplysninger som er underlagte teieplikt, og denne plikta fell bort dersom den som har krav på tystnad samtykkjer, skal innsynskravet saman med ei eventuell grunngeving på oppmodning leggjast fram for vedkommande med ein høveleg frist til å svare. Svarer

¹ Se ovenfor for henvendelsens nærmere innhold

vedkommende ikkje, skal dette reknast som nekting av samtykke.» Bakgrunnen for bestemmelsen i forvaltningsloven § 13 a nr 1 andre alternativ som sier at taushetsplikten (forvaltningsloven § 13) ikke er til hinder for at opplysningene blir gjort kjent for andre så langt det er samtykket fra den som har krav på at taushetsplikten blir overholdt. Det er ingen generell plikt til å legge alle krav om innsyn i dokumenter som inneholder opplysninger undergitt taushetsplikt frem for den som er vernet av taushetsplikten. Denneplikten oppstår bare dersom den som har krevd innsyn ber om at kravet blir lagt frem for vedkommende.

Adresseavisens ønske var en følge av at de fikk innsyn i statistikk om lærlinger. Noe av statistikken var ikke brutt ned på fag på grunn av få kandidater, dette må forstås slik at Fylkeskommunen vurderer at taushetsplikten hindrer at den delen av gis ut. Adresseavisen viste til bestemmelsen i offentliglova § 13 tredje ledd. Statsforvalteren er ikke i tvil om at kravet fra Adresseavisen må forstås slik at avisa er klar over og er enig med Fylkeskommunen i at navnet på lærlinger er unntatt fra innsyn på grunn av taushetsplikt, men ber om at Fylkeskommunen legger frem kravet for lærlingene, med hjemmel i § 13 tredje ledd, for å finne ut om noen av lærlingene samtykker til at deres navn kan gis ut. Adresseavisens henvendelse er derfor et krav om innsyn i taushetsbelagte opplysninger, der avisa er klar over at det er slike opplysninger, og derfor ber om at kravet legges frem til de som har krav på taushet. Det er et krav om innsyn og en «oppmodning» som i offentliglova § 13 tredje ledd.

Fylkeskommunen avsto 8. september 2022 å legge frem noe for lærlingene, og ga Adresseavisen klagerett på avslaget. Det må tolkes og forstås som et avslag på krav om innsyn i lærlingers navn, som blir påklaget av Adresseavisen da klager mener at Fylkeskommunen før avslag skulle ha lagt frem kravet for lærlingene. Avslaget 8. september 2022 er et avslag på innsyn i lærlingers navn, og det er det som er påklaget.

Vi legger etter dette til grunn at vilkårene for å behandle klagesaken er til stede, jf offentliglova § 32 jf forvaltningsloven § 11, og det er klagen på Fylkeskommunens avslag 8. september 2022 på innsyn i lærlingenes identitet som behandles, klagen handler om at Adresseavisen mener at Fylkeskommunen skulle ha lagt frem kravet for lærlingene før det ble avslått.

Spørsmålet for Statsforvalteren er om Fylkeskommunen har gjort en feil i saksbehandlingen av innsynskravet ved at det ikke ble lagt frem for lærlingene med mulighet for samtykke.

Vi viser til det som er sagt ovenfor om offentliglova § 13 tredje ledd. Etter kravet fra Adresseavisen og basert på sakens historikk skulle Fylkeskommunen ha lagt frem innsynskravet og begrunnelsen fra Adresseavisen til lærlingene. Det for å undersøke om noen samtykker til at navn gis til Adresseavisen, jf forvaltningsloven § 13 a bokstav a.

Fylkeskommunen sier at det kan gjøre lærlingene urolig når det kommer en oppfordring fra Fylkeskommunen om å ta kontakt med en journalist. Det er ikke grunnlag for at Fylkeskommunen skal forstå bestemmelsen på en slik måte at de skal oppfordre noen som er beskyttet av forvaltningens taushetsplikt til å ta kontakt med en journalist. Ordlyden i § 13 tredje ledd er at «innsynskravet sammen med eventuell grunngeving» legges frem. Fylkeskommunen kan i et brev for eksempel informere om at Adresseavisen har fått vite antall opphevede lærlingkontrakter, men at det ikke er gitt ut hvem det gjelder da det er taushetsbelagte opplysninger, og forklare lærlingene at etter ønske fra Adresseavisa så må kravet legges frem for dem med mulighet til å samtykke til at journalisten får navnet. Også opplyse om at dersom de ikke svarer så regnes det som at de ikke gir samtykke, og legge ved Adresseavisens begrunnelse for innsynskravet (lærlingenes forhold i restaurantbransjen).

Som nevnt er offentleglova § 13 tredje ledd koblet til forvaltningsloven § 13 a nr 1, og det er Fylkeskommunen som etter samtykke kan gi ut taushetsbelagte opplysninger. Ut fra hensynet bak offentleglova § 13 tredje ledd kan ikke vi se at Adresseavisen har krav på at fremleggelsen for lærlingene/foresatte inneholder avisas invitasjon til å ta kontakt direkte med journalisten. Formålet med å legge det frem er å gi muligheten til å samtykke, og det er Fylkeskommunen som trenger samtykke for å kunne gi ut taushetsbelagte opplysninger.

Fylkeskommunen skulle altså ha sendt innsynskravet og begrunnelsen til lærlingene/foresatte, jf offentleglova § 13 tredje ledd, med mulighet for samtykke, før kravet om innsyn ble avslått.

At det ikke ble gjort er en saksbehandlingsfeil, og det førte til at saken ikke var tilstrekkelig utredet med tanke på eventuelle samtykker før avgjørelsen ble fattet. Feil som kan ha virket inn på avgjørelsen vil medføre ugyldighet². I denne saken så er det en mulighet for at noen kan ha gitt samtykke jf forvaltningsloven § 13 a nr 1, og Fylkeskommunen kunne da ha gitt innsyn i personens identitet. Feilen kan derfor ha virket inn, og Fylkeskommunens avgjørelse er ugyldig og oppheves.

Saken sendes tilbake, og vi ber Fylkeskommunen behandle saken på nytt, inkludert Adresseavisens anmodning om å legge frem innsynskravet (dersom det fortsatt er aktuelt for Adresseavisen).

Vi ser at Fylkeskommunen nevner lærlingenes alder. I den sammenheng minner vi om det som står i *Rettleiar til offentleglova*³ om dette: «Når teieplikta vernar eit barn eller ein annan umyndig person, må samtykket givast av verja, dersom ikkje den umyndige sjølv er så moden at vedkomande har evne til å forstå konsekvensane av eit samtykke.»

Statsforvalteren fatter følgende

vedtak:

Trøndelag fylkeskommunes avslag på innsyn i navn på lærlinger oppheves da innsynskravet ikke er lagt frem for lærlingene, jf offentleglova § 13 tredje ledd.

Klagen har etter dette ført frem.

Statsforvalterens vedtak er endelig og kan ikke påklages videre i forvaltningen, jf. forvaltningsloven § 28.

Med hilsen

Kjetil Ollestad (e.f.)
seksjonsleder juridisk
Kommunal- og justisavdelingen

Ingrid Gjelten
seniorrådgiver
Kommunal- og justisavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:
Adresseavisen v/Joakim Slettebak Wangen

² Jf forvaltningsloven § 41 og det alminnelige forvaltningsrettslige prinsipp den gir uttrykk for

³ Side 88

Vedlegg 3: Klage på avslag om innsyn i dato(er)

Klage på avslag

Joakim Slettebak Wangen
Til Postmottak Trøndelag fylkeskommune

← Svar ↶ Svar til alle → Videre send ⋮

tir. 13.06.2023 13:45

Hei.

Vi har bedt om innsyn i datoene for oppføringene av notater knyttet til muntlige og eventuelt andre bekymringsmeldinger om Fagn. Med henvisning til en avgjørelse fra Statsforvalteren 12.07.2022, legger Fylkeskommunen til grunn at vi ikke har krav på en slik oversikt. Referanse: 202221612-14. Vi er uenig i denne lovtolkningen.

I sak fra Sivilombudet, 2022/5907 (dato 20.04.2023) konkluderer ombudet med at Finansdepartementet har tolket loven feil ved å nekte å levere ut fullstendig oversikt over dokumentlister. Departementet hadde utelatt opplysninger om organinterne dokumenter med henvisning til § 14. Sivilombudet viser til offentleglova § 3, som sier at alle kan kreve innsyn i saksdokumenter, journaler eller lignende register for organet, og at «Lignende register» også omfatter dokumentoversikter og såkalte sakskort som gir oversikt over de dokumentene som finnes i en bestemt sak, se Justisdepartementets Rettleiar til offentleglova pkt. 4.4.4.1.

Sivilombudet fastslår videre at innsynsretten gjelder uavhengig av om et dokument er journalført eller ikke hos organet, se blant annet ombudets uttalelser 8. februar 2018 (SOM-2017-3029) og 21. januar 2021 (SOM-2020-2747), og at «alle kan kreve innsyn i en sammenstilling av opplysninger fra forvaltningsorganets databaser, forutsatt at dette kan gjøres med enkle fremgangsmåter, jf. § 9. Unntak fra innsynsretten krever hjemmel i lov eller forskrift gitt med hjemmel i lov.»

Deretter viser Sivilombudet til at hvis en liste med alle dokumentene på saken eksisterer, eventuelt elektronisk, eller departementet kan lage en slik liste ved hjelp av enkle fremgangsmåter, så skal departementet fremskaffe en sånn oversikt, jf. offentleglova §§ 3 og 9. Hvis denne oversikten skal unntas offentlighet, må dette hjemles i andre bestemmelser i offentleglova. Sivilombudet avviser at departementets henvisning til arkivforskrifta § 9 er relevant, og viser til at det at det ikke er *journalføringsplikt* for organinterne dokumenter, ikke kan hjemle et (delvis) avslag på et innsynskrav.

I dette høringsnotatet [Høring - forslag til endringer i offentleglova m.m. - innsyn i journalinnføringer m.m. som gjelder organinterne dokumenter - regjeringen.no](#), som er sendt ut på høring 31.3.2023, er det presisert følgende om gjeldende rett (punkt 2.2.): «Unntaket fra innsyn for organinterne dokumenter i offentleglova § 14 første ledd omfatter kun dokumentet, ikke journaler eller lignende register. Dersom det blir krevd innsyn i en journal eller lignende register direkte hos et organ, skal referansene til alle journalførte dokument derfor være med, så fremt det ikke er andre grunnlag for å unnta dem fra offentlighet.»

Det kan derfor ikke være noen tvil om at registreringer eller interne journalinnføringer over organinterne dokumenter, er underlagt innsynsretten etter § 3 i offl, og ikke kan unntas som organinternt etter § 14. Vi mener også at fylkeskommunen har plikt til å lage en oversikt over datoer (og titler) på alle organinterne dokumenter, etter lovens § 9, og levere ut denne.

På denne bakgrunn ber vi om at Fylkeskommunen gjør en ny vurdering av innsynskravet og sender over klagen vår til Statsforvalteren hvis avslaget fastholdes.

Med vennlig hilsen
Joakim Slettebak Wangen
Journalist

Telefon: +47 924 91 996
E-post: joakim.slettebak.wangen@adresseavisen.no
www.adressa.no
[Facebook](#) | [Instagram](#) | [LinkedIn](#)

Vedlegg 4: Opphevelse av vedtak som hindret oss innsyn i dato om notater

Statsforvalteren i Trøndelag

Trøndelagen Størehoalfoje

Vår dato:

28.08.2023

Vår ref:

2023/7284

Deres dato:

03.08.2023

Deres ref:

202221612-21

TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

Fylkets hus Postboks 2560

7735 STEINKJER

Saksbehandler, Innvalgstelefon

Henrik Øvrebø, 73 19 91 88

Vedtak i klagesak - offentleglova - innsyn i dato til organinterne dokumenter - Adresseavisen

Statsforvalteren har behandlet klage over vedtak av fylkeskommunen om å avvise krav på innsyn i datoer for bekymringsmeldinger knyttet til en restaurant. Statsforvalteren har kommet til at fylkeskommunens vedtak oppheves på grunn av mangler ved begrunnelsen for vedtaket.

Sakens bakgrunn

Fylkeskommunen har den 3. august 2023 avslått et krav om innsyn i datoer for notater knyttet til muntlige, og eventuelt andre bekymringsmeldinger om restaurant Fagn. Kravet er fra en journalist i Adresseavisen, den 26. mai 2023.

Ved første gangs behandling den 2. juni 2023, avviste Fylkeskommunen kravet. Avvisning innebærer at kravet ikke behandles. Det ble klaget på dette, og Statsforvalteren kom i klagesaken til at kravet måtte behandles. Det vises til Statsforvalterens vedtak den 3. juli 2023. Fylkeskommunen har altså siden behandlet kravet og truffet vedtak om avslag.

Avslaget er påklaget. Fylkeskommunen har den 8. august 2023 vurdert klagen, og fastholder vedtaket. Klagesaken er oversendt Statsforvalteren, som er klageinstans.

Klagen

Klagen er fra journalist Joakim Slettebak Wangen, Adresseavisen, i epost den 4. august 2023.

Det anføres at loven gir rett til innsyn i registreringer eller interne journalinnføringer over organinterne dokumenter. Det anføres videre at Fylkeskommunen har plikt til å lage en oversikt over datoer (og titler) på alle organinterne dokumenter, etter lovens § 9, og levere ut denne. Til støtte for klagen vises det til avgjørelser fra Sivilombudet, særlig deres sak 2022/5907.

Det vises for øvrig til klagen i dens helhet.

E-postadresse:
stfi@post@statsforvalteren.no
Sikker melding:
www.statsforvalteren.no/melding

Postadresse:
Postboks 2560
7734 Steinkjer

Besøksadresse:
Strandveien 38, Steinkjer
Prinsens gt. 1, Trondheim

Telefon: 74 16 80 00
www.statsforvalteren.no/ti
Org.nr. 974 764 350

Statsforvalterens syn på saken

Statsforvalterens myndighet som klageinstans

Allmennhetens adgang til å få innsyn i forvaltningens dokumenter, er regulert i offentleglova (offl.) av 19. mai 2006 og forvaltningslova (fvl.) av 10. februar 1967. Loven gjelder for Fylkeskommunen, jf. offl. § 2 første ledd bokstav a).

Avgjørelser etter offentleglova kan påklages, jf. offl. § 32 første ledd. Det omfatter avgjørelser om å avvise en sak, jf. fvl. § 2 fjerde ledd. Der Fylkeskommunen har truffet avgjørelsen, er klageinstans Statsforvalteren, jf. offl. § 32 første ledd.

Tas klagen under behandling, kan klageinstansen prøve alle sider av saken og herunder ta hensyn til nye omstendigheter. Den skal vurdere de synspunkter som klageren kommer med, og kan også ta opp forhold som ikke er berørt av ham. Dette følger av fvl. § 34 annet ledd jf. offl. § 32 tredje ledd.

Klagefrist og rettslig klageinteresse

Klageren er part i saken og klageberettiget, jf. fvl. § 28. Klagen er levert i tide, jf. fvl. § 29. Vilkårene for å behandle klagen er oppfylt, jf. fvl. §§ 28 – 34.

Regler vedtaket bygger på

Lovregler vedtaket bygger på

Lovregler om innsyn finnes i Offentleglova (offl.) (Lov om innsyn i dokument i offentlig verksemd), av 19. mai 2006 nr. 16, samt den tilhørende offentligforskrifta. Loven gjelder for Fylkeskommunen, jf. offl. § 2 første ledd bokstav a).

Hovedregelen etter offl. § 3 er at:

«Saksdokument, journalar og liknande register for organet er opne for innsyn dersom ikkje anna følgjer av lov eller forskrift med heimel i lov. Alle kan krevje innsyn i saksdokument, journalar og liknande register til organet hos vedkommande organ.»

Unntak fra hovedregelen om retten til innsyn finnes i offl. kap. 3, og dels i forvaltningslova (fvl.) av 10. februar 1967 kap. III. Dokumenter underlagt taushetsplikt skal unntas fra innsyn, jf. offl. § 13. Det kan gjøres unntak fra innsynsretten for organinterne dokumenter, etter offl. § 14. Se for øvrig offl.

Innsynsrett gjelder i utgangspunktet eksisterende dokumenter. Det kan også på noen vilkår kreves utarbeidet et dokument med opplysninger. Dette følger av offl. § 9, som lyder:

*«§ 9. Rett til å krevje innsyn i ei samstilling frå databasar
Alle kan krevje innsyn i ei samstilling av opplysningar som er elektronisk lagra i databasane til organet dersom samstillinga kan gjerast med enkle framgangsmåtar.»*

Det følger av offl. § 10 første ledd at organer som omfattes av loven har plikt til å føre journal i henhold til reglene i arkivlova med tilhørende forskrift.

Vurdering av saken

Generelle utgangspunkter

Statsforvalteren har vurdert klagen og tatt stilling til om Fylkeskommunens avslag på innsyn er gyldig.

Innsynskravet gjelder følgende opplysninger:

«...datoene for oppføringene av notater knyttet til muntlige, og eventuelt andre, bekymringsmeldinger om Fagn.»

Innsynsbegjæringen må forstås på bakgrunn av at det tidligere har vært bedt om innsyn i notater knyttet til slike bekymringsmeldinger som nevnes. Dette ble avslått begrunnet i at det er interne notater. Avslaget ble stadfestet etter klage, i vedtak fra Statsforvalteren den 7. juni 2022.

Det ble dessuten bedt om innsyn i datoene til notatene. Det ble heller ikke gitt innsyn i dette fordi datoene er en del av dokumentene som i helhet var unntatt fra innsyn. Dette avslaget ble stadfestet i Statsforvalterens vedtak den 12. juli 2022.

Ettersom det er gått en del tid siden sakene nevnt over, skal det seneste innsynskravet behandles som en ny, selvstendig sak, jf. offl. § 29. Det vises til Statsforvalterens vedtak av 3. juli 2023.

Fylkeskommunen skriver i vedtaket som er påklaget:

«Trøndelag fylkeskommune er av den oppfatning at datoen kan unntas fra offentlighet etter offentleglova § 14 ettersom notatet i seg selv kan unntas fra offentlighet etter § 14. Datoen blir således en del av «dokumentene» jf. § 14 første ledd. Det vises i den sammenheng til tidligere vedtak fra Statsforvalteren av 07.06.22 og 12.07.22.»

Og:

«Trøndelag fylkeskommune er imidlertid av den oppfatning at dato for organinterne notater/organinterne journalinnføringer kan unntas fra offentlighet når notatene kan unntas fra offentlighet etter § 14. Det vises igjen til tidligere vedtak fra Statsforvalteren av 12.07.22.»

Som det går fram, gjelder innsynskravet opplysninger om datoer på notater. Datoene kan selvsagt finnes i notatene. De kan dessuten være ført inn i Fylkeskommunens journal. Hvorvidt det er innsynsrett i datoene for notatene beror først på om notatene kan unntas fra innsyn. Det beror videre på om notatene er journalførte eller om de skulle vært det. I sistnevnte fall skal det gis innsyn i journalen med de etterspurte opplysningene med mindre det er hjemmel for unntak.

Det blir dessuten et spørsmål om det kan kreves utarbeidet et dokument med datoer for notatene, jf. offl. § 9.

Notatene

Det legges til grunn i klagesaken her at notater fra før juli 2022, er interne dokumenter som kan unntas fra innsyn, jf. tidligere vedtak. Dette omfatter titler og datoer i dokumentene. Dette er avgjort tidligere. Det vises til Statsforvalterens vedtak av 7. juni og 12. juli 2022.

Det bemerkes videre at det ifølge Fylkeskommunens ikke er tilkommet nye notater på saken siden behandlingen av innsyn i 2022. Dette står ikke klart i vedtaket av 3. august 2023. Fylkeskommunen har imidlertid bekreftet dette på spørsmål fra Statsforvalteren.

Etter dette er avslaget gyldig så langt det gis avslag på innsyn i notatene.

Journalføringsplikt

Etter offl. § 3 gjelder retten til innsyn også innsyn i journaler. Det blir dermed et spørsmål om Fylkeskommunen har en plikt til å føre datoer (og evt. titler) for notatene i journalen.

Etter offl. § 10 har organer som omfattes av loven plikt til å føre journal i henhold til reglene i arkivlova med tilhørende forskrift. Etter arkivforskriften (av 15. desember 2017) § 9 første ledd tredje setning er det imidlertid ikke en streng plikt til å føre interne dokumenter i journalen. Regelen lyder:

«Organinterne dokument etter offentleglova § 14 skal organet registrere i journalen så langt organet finn det tenleg.»

Det er altså i denne saken opp til Fylkeskommunen å avgjøre om det er formålstjenlig å føre de omtalte interne notatene i journalen. Det er ingen av unntakene i arkivforskriften § 9 første ledd fjerde punktum som får anvendelse i denne saken, etter hva Statsforvalteren kan se.

Etter dette kan Statsforvalteren ikke se at Fylkeskommunen må føre titler og datoer for de interne notatene i saken i journalen. Dette er i samsvar med departementets notat av 31. mars 2023, når det leses i helhet, slik Statsforvalteren forstår dette. Vi kan ikke se at Sivilombudet har uttalt noe annet.

Det er for øvrig ikke riktig når det står i vedtaket at opplysninger i journalen kan unntas fra innsyn når det er opplysninger om interne notater som kan unntas fra offentlighet etter offl. § 14. Det går ikke klart fram fra vedtaket om datoene er ført i journalen eller ikke. Hvis de er journalført, må det evt. vurderes om det kan gjøres unntak. Dette må begrunnes konkret. Det kan ikke være tilstrekkelig kun å vise til offl. § 14, slik regelverket er. Det vises til veilederen til offentleglova (Justis- og politidepartementet, 12/2009), pkt. 4.3.3.3.

Når det gjelder denne delen av vedtaket, er begrunnelsen mangelfull. Det vises til offl. § 31.

Sammenstilling av opplysninger

Det blir endelig et spørsmål om det i medhold av offl. § 9 kan kreves utarbeidet et dokument der datoer for notatene fremgår. Det skal kunne kreves hvis det ifølge i § 9 er: *«opplysninger som er elektronisk lagra i databasane til organet»* og *«samanstillinga kan gjerast med enkle framgangsmåtar.»*

Ved spørsmål om innsyn ved bruk av offl. § 9, skal det normalt først vurderes om betingelsene for plikt til å lage en sammenstilling er til stede. Deretter blir det evt. spørsmål om noen opplysninger i dette dokumentet kan eller må holdes unna innsyn. Dersom det rimelig klart kun er snakk om en sammenstilling av opplysninger det ikke er innsynsrett i, kan det unntas å lage en sammenstilling. Dette følger av lovforarbeidene: Ot.prp. nr. 102 (2004-2005), i merknadene til § 9. Det står der:

«Dersom det blir bedt om at det skal lagast ei samanstilling av opplysningar som det allereie i utgangspunktet skal eller kan gjerast unntak frå innsyn i, vil ikkje organet ha noka plikt til å gjennomføre samanstillinga dersom det ikkje er aktuelt å utøve meirinnsyn heilt eller delvis.»

I denne saken er det kun snakk om datoer for interne notater som kan unntas fra innsyn, jf. offl. § 14 første ledd. Det har videre vært vurdert om det er grunn til å gi merinnsyn i notatene, og konkludert med at det ikke er det. Det vises til Statsforvalterens vedtak av 7. juni 2022. Fylkeskommunen skriver i det seneste vedtaket at de ikke har funnet grunn til en annen vurdering av merinnsyn nå.

Statsforvalteren bemerker at det ikke vil være akkurat de samme hensyn som gjør seg gjeldende for og mot merinnsyn i kun datoer for interne dokumenter, som for interne dokumenter som sådanne.

Det er vanskelig å se at begrunnelsen som gis for avslag på innsyn etter offl. § 9, holder rettslig. Det mangler en fullstendig, konkret vurdering av dette.

Det bemerkes for øvrig at uttalelsen fra Sivilombudet i sak 2022/5907, som det blir vist til i klagen, ikke gir et klart svar på hvordan vurderingene vil slå ut i denne saken, etter Statsforvalterens syn.

Konklusjon

Etter vurderingen ovenfor, har Statsforvalteren kommet til at det er mangler ved begrunnelsen for vedtaket. Det må tas høyde for at dette kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold, jf. fvl. § 41. Etter dette blir konklusjonen at vedtaket må oppheves som ugyldig. Det vises til offl. §§ 3, 9, 14 første ledd, og 31.

Det er for øvrig ikke et krav at de interne notatene skal journalføres. Det vises til offl. § 10 jf. arkivforskriften § 9.

Det vises for øvrig til hele vurderingen ovenfor.

Vedtaket oppheves.

Saken sendes tilbake til Fylkeskommunen for ny behandling. Spørsmål om videre saksgang må rettes til Fylkeskommunen.

Statsforvalteren fatter følgende

vedtak:

Trøndelag Fylkeskommunes vedtak av 3. august 2023, om å avslå krav om innsyn, oppheves.

Saken sendes tilbake til Fylkeskommunen for ny behandling.

Statsforvalterens vedtak er endelig og kan ikke påklages videre i forvaltningen, jf. fvl. § 28.

Med hilsen

Kjetil Ollestad (e.f.)
leder for juridisk seksjon
Kommunal- og justisavdelingen

Henrik Øvrebo
seniorrådgiver
Kommunal- og justisavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

ADRESSEAVISEN AS

Postboks 3200 Torgarden

7003

TRONDHEIM